

RAPPORT

Implementatie- monitor NPO

Vierde tussenmeting

Implementatiemonitor NPO

Vierde tussenmeting

Met medewerking van

15 november 2023

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding	4
Hoofdstuk 2	Aanpak van de vierde tussenmeting	6
	2.1 Steekproef	7
	2.2 Instrumentarium	7
	2.3 Onderzoeksmiddelen	8
Hoofdstuk 3	Voortgang bestedingsplannen NPO-middelen	9
	3.1 Geplande bestedingen	10
	3.2 Financiële voortgang	11
	3.3 Inzet op thema's en acties	13
	3.4 Inzichten uit jaarverslagen 2022	17
	3.5 Sturing en monitoring	20
	3.6 Eerste terugblik landelijke proces en randvoorwaarden bestuursakkoord onderwijs	20
Hoofdstuk 4	Verduurzaming van activiteiten	22
	4.1 Inleiding	23
	4.2 Beëindigen van NPO-interventies en -activiteiten	23
	4.3 Doorzetten van NPO-interventies naar de toekomst	24
	4.4 Duurzame inzet personeel	28
Hoofdstuk 5	Voortgang NPO-middelen voor vertraagd onderzoek	30
	5.1 Inleiding	31
	5.2 Besteding onderzoeksmiddelen NPO	31
	5.3 Besteding eigen middelen voor ondersteuning aan onderzoekers	33
	5.4 Verdeling van middelen naar onderzoekers	34
Hoofdstuk 6	Tot slot	35

HOOFDSTUK 1

Inleiding

Deze rapportage betreft de uitkomsten van de vierde tussenmeting van de implementatiemonitor van het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) voor het mbo, hbo en wo.

Berenschot heeft in opdracht van het Ministerie van OCW de implementatie van het NPO gemonitord. In september 2021 is de startmeting van de implementatiemonitor NPO naar de Tweede Kamer gestuurd. Deze rapportage baseerden we op de (bestedings)plannen die de instellingen in het mbo, hbo en wo hadden opgesteld. In juni 2022, in het najaar van 2022 en in mei 2023 zijn vervolgens drie tussenmetingen uitgevoerd, waarover eveneens aan de Tweede Kamer is gerapporteerd.

Studenten in het mbo, hbo en wo hebben studievertraging of andere achterstanden opgelopen als gevolg van de coronamaatregelen. Om deze achterstanden te kunnen inlopen, zijn van rijkswege middelen beschikbaar gesteld via het Nationaal Programma Onderwijs (NPO), voor de studiejaar 2021/2022 en 2022/2023.¹ Deze 'corona-enveloppe'-middelen zijn en worden in 2021 en 2022 aan de instellingen uitgekeerd via een incidentele toevoeging aan de lumpsum. Daarnaast zijn NPO-middelen beschikbaar gekomen voor door coronamaatregelen opgelopen vertraging in onderzoek. Deze middelen dienden te worden ingezet voor kosten die in de kalenderjaren 2021 en 2022 (met een uitloop in 2023) werden gemaakt voor tijdelijke onderzoekers, en die noodzakelijk zijn voor het kunnen afronden van het onderzoek en het blijven geven van onderwijs. De minister van OCW heeft tussentijds besloten een extra bestedingsjaar toe te voegen.

Bij de start van het NPO-programma heeft de minister met de brancheorganisaties gezamenlijke bestuursakkoorden gesloten voor zowel de onderwijs- als de onderzoeksmiddelen. Hierin zijn richtlijnen opgenomen voor het opstellen van de plannen, de besteding van middelen, het betrekken van de medezeggenschap en de verantwoording van de besteding. Ook is een implementatiemonitor ingevoerd om het proces van planvorming tot implementatie, het eventueel bijstellen van acties en de verantwoording te kunnen volgen en vast te leggen in een halfjaarlijkse rapportage aan de Tweede Kamer. Daarnaast moet deze monitor bijdragen aan de macromonitor die ingesteld is om de effecten van maatregelen en interventies te meten. Tot slot wordt bijgedragen aan kennisdeling van opgehaalde ideeën, effecten en best practices, georganiseerd door het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO).

De rapportage die nu voorligt, betreft de vierde tussenmeting. Deze rapportage brengt de voortgang van de bestedingsplannen in kaart, beschrijft het verloop van de implementatie en biedt meer inzicht in de activiteiten die de instellingen willen borgen na afloop van het NPO.

Van de veertig instellingen die voor deze tussenmeting in de steekproef geselecteerd waren, hadden 32 instellingen in de zomer van 2023 meer dan 70% van hun NPO-budget al besteed. Met hen is, in plaats van een gesprek over de voortgang, een eindevaluatiegesprek gevoerd. Zij blikten in de gesprekken terug op de gehele planperiode en vooruit op de activiteiten die zij gaan borgen in de nabije toekomst.

In hoofdstuk 2 beschrijven we de aanpak van deze vierde tussenmeting. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 3 in op de voortgang van de bestedingsplannen ten aanzien van de onderwijsmiddelen. In hoofdstuk 4 delen we de activiteiten en resultaten uit het NPO die de instellingen willen gaan verduurzamen. De voortgang van de besteding van de onderzoeksmiddelen komt aan bod in hoofdstuk 5. We sluiten af met een dankwoord (hoofdstuk 6).

¹ Inmiddels heeft de minister besloten dat de middelen tot eind 2023 kunnen worden besteed, met 2024 als uitloopjaar.

HOOFDSTUK 2

Aanpak van de vierde tussenmeting

In overleg met het Ministerie van OCW hebben we ervoor gekozen de werkwijze van de eerste drie tussenmetingen in grote lijnen voort te zetten in deze vierde tussenmeting. Met het verschil dat we met de steekproefinstellingen die meer dan 70% van hun budget al besteed hadden, een eindevaluatiegesprek in plaats van een voortgangsgesprek hebben gevoerd. Dit betrof 32 van de veertig instellingen. Hieronder beschrijven we hoe de steekproef tot stand is gekomen, welke instrumenten we hebben ingezet voor het vergaren van informatie en welke informatie we tijdens de gesprekken hebben opgehaald.

2.1 Steekproef

De steekproef van veertig instellingen is in elke meting gebaseerd op instellingen uit alle drie de sectoren (mbo, hbo en wo) met variaties in aard en omvang. Ook in deze vierde tussenmeting vormden veertig instellingen de steekproef. Deze instellingen zijn allemaal ook al tijdens de eerste of tweede tussenmeting door Berenschot bevestigd.

2.2 Instrumentarium

De aanpak van deze vierde tussenmeting omvatte vier bronnen en instrumenten voor het verzamelen van informatie:

- Jaarverslagen 2022
- Monitortool
- Interviews (zowel voortgangsgesprekken als eindevaluatiegesprekken)
- Landelijke themasessies.

Elk hiervan lichten we hieronder nader toe.

Jaarverslagen 2022

In het bestuursakkoord NPO Onderwijs is met de drie sectoren (mbo, hbo en wo) afgesproken dat onderwijsinstellingen hun aanpak, de voortgang hiervan en de financiële besteding van hun plannen beschrijven in het jaarverslag van de instelling. Hiertoe heeft het Ministerie van OCW een handreiking opgesteld voor deze 'coronaparagraaf' in het jaarverslag. In de tweede tussenmeting (najaar 2022) hebben we voor onze rapportage gebruikgemaakt van de jaarverslagen over 2021. Daaruit bleek dat de benodigde informatie soms ontbrak en we daardoor niet altijd volledig inzicht konden krijgen.

Het Ministerie van OCW heeft daarop een brief gestuurd naar alle instellingen, met daarbij een format voor de coronaparagraaf in het jaarverslag over 2022. Deze zijn door Berenschot geanalyseerd voor deze meting.

Monitortool

Om een goed beeld te krijgen van de voortgang van de implementatie, heeft Berenschot een digitale monitortool ontwikkeld die bij iedere tussenmeting wordt ingezet. Hierin nemen we op voorhand al zoveel mogelijk informatie op uit de eerder opgeleverde plannen. De instellingen in de steekproef is vervolgens gevraagd de monitortool in te vullen met de meest recente voortgangsinformatie. Deze informatie diende als voorbereiding op de interviews bij de instellingen en als input voor de voortgangsbepaling op sectorniveau. Via deze tool is

bepaald welke instellingen in aanmerking kwamen voor een eindevaluatiegesprek.

Interviews

Bij iedere steekproefinstelling heeft het Berenschot-team een groepsinterview gehouden met directbetrokkenen bij het NPO-programma. We lieten de samenstelling van deze groep aan de instelling, maar verlangden wel dat onze gesprekspartners gezamenlijk goed zicht zouden hebben op de uitvoering, voortgang en effecten van het instellingsbrede NPO-bestedingsplan, inclusief de bestuurlijke en financiële implicaties. Daarbij gaven we aan dat in onze ervaring een combinatie van een CvB-lid (portefeuillehouder), NPO-project-/programmaleider, controller en eventueel een derde medewerker (nauw betrokken bij de interne monitoring en evaluatie) doorgaans de beste balans geeft tussen breedte en diepgang. Een groot deel van de instellingen heeft daarbij gekozen voor een directeur onderwijs, of een manager van het trajectbureau of studentsuccescentrum.

De instellingen die nog volop in de uitvoering van hun NPO-plannen zijn, hebben met de interviewers gesproken over de voortgang van de implementatie van de NPO-plannen, het bereiken van studenten, de keuzes die de instellingen tussentijds hebben gemaakt en succes- en faalfactoren in de uitvoering. De 32 instellingen die tegen het eind van de implementatie van hun activiteiten waren, hebben we bevestigd op de volgende onderwerpen:

- Een terugblik op de gehele NPO-planperiode voor de instelling –en wat daaruit meegenomen wordt naar de toekomst.
- In hoeverre het NPO heeft bijgedragen aan een vermindering van de studievertraging en het verbeteren van het welzijn van studenten en onderzoekers, succesfactoren en bereik van groepen.
- Een terugblik op het proces en de randvoorwaarden die landelijk zijn meegegeven bij de start van het NPO-programma.

In deze interviewronde hebben we zowel in de voortgangsgesprekken (met 8 instellingen) als in de eindgesprekken (met 32 instellingen) ingezoomd op borging van effectieve interventies: wat werkt wel en wat niet, wat wordt behouden gezien de behoeften en het gedrag van studenten? Welke keuzes worden gemaakt voor de toekomst en hoe worden die waar nodig ook financieel mogelijk gemaakt?

Landelijke sessies

We hebben in deze meting met de volgende bijeenkomsten met stakeholders georganiseerd om de sectorbeelden compleet te maken:

- Een sessie met een selectie van onderzoekers om een beeld te krijgen van de allocatie en inzet van de NPO-onderzoeksmiddelen.
- Sessies met studenten uit het hoger onderwijs om een beeld te krijgen van welke ondersteuning of andere ingezette acties van de instelling de studenten het meest heeft geholpen. De sessie met mbo-studenten had helaas een te lage opkomst om een beeld op te kunnen baseren.

2.3 Onderzoeksmiddelen

Voor onze rapportage over de onderzoeksmiddelen baseren we ons op cijfers uit de monitortool, de jaarverslagen en de informatie vanuit de umc's (via NFU), KNAW en NWO. Zeven hbo-instellingen uit onze steekproef maken gebruik van de onderzoeksmiddelen uit het NPO. Alle wo-steekproefinstellingen maken gebruik van de NPO-onderzoeksmiddelen.

Om meer inzicht te krijgen in hoe onderzoekers met tijdelijke contracten worden geholpen binnen instellingen die aanspraak maken op NPO-middelen, hebben we een sessie georganiseerd met onderzoekers. Hiervoor hebben we de NPO-contactpersonen van hbo- en wo-instellingen, PNN en PostdocNL gevraagd om onderzoekers bij ons aan te melden. Bij deze sessie waren zeven deelnemers aanwezig: vier promovendi vanuit verschillende universiteiten en een onderzoeksinstituut en twee onderzoekers vanuit verschillende hogescholen. Verder hebben we nog een onderzoeker van een hogeschool nagebeld die niet aanwezig kon zijn. We hebben de ervaringen van deze onderzoekers opgehaald over de manieren waarop zij geholpen worden met eventuele coronagerelateerde vertragingen. Ook de respondenten uit de interviews met de steekproefinstellingen hebben we gevraagd naar de stand van zaken rondom ondersteuning aan onderzoekers.

HOOFDSTUK 3

Voortgang bestedingsplannen NPO-middelen

3.1 Geplande bestedingen

In de startmeting hebben we op basis van honderd (van de 111²) bestedingsplannen de gezamenlijke bestedingsvoornemens ten aanzien van de corona-enveloppe in kaart gebracht. Voor deze steekproef hadden de instellingen – net als in eerdere metingen – het grootste gedeelte van de inzet van middelen uit de corona-enveloppe begroot voor 2022.³ De bestedingsplannen zijn niet veel veranderd in de loop van de tijd, alleen de uitloopjaren (oorspronkelijk 2023 en later ook 2024) worden duidelijker aangewend.

We vroegen instellingen of ze hun bestedingsplan sinds het indienen (in het najaar van 2021) nog hebben bijgesteld. Bij twee derde van de instellingen (67%) was dit het geval. Een derde van deze groep instellingen die hun bestedingsplan heeft aangepast, heeft dit gedaan in het najaar van 2021 – kort na het indienen. 67% heeft na 2021 nog aanpassingen doorgevoerd. Veel instellingen geven tevens aan dat de optie tot verschuivingen naar 2023 en 2024 hebben geleid tot aangepaste plannen. Wij gaan in onze monitoring uit van het oorspronkelijke bestedingsplan, zodat we voor iedere instelling hetzelfde uitgangspunt als nulmeting hebben.

Vervolgens konden instellingen een of meerdere redenen aangeven voor de bijstelling. Bijstellen gebeurde het vaakst op basis van nadere invulling van de plannen (79%) en/of na gesprekken met studenten (42%). Ook geeft een deel van de instellingen aan de plannen te hebben bijgesteld op basis van behaalde resultaten (29%). Van een deel van de instellingen hebben we bij de startmeting een plan op hoofdlijnen ontvangen, we herkennen dus het beeld dat de plannen na indienen nog nader zijn ingevuld op decentraal niveau.

Instellingen planden om het grootste gedeelte van de middelen in te zetten in 2022; dit geldt voor alle sectoren (zie tabel 1).

Instellingen voorzagen het grootste gedeelte van de middelen te besteden aan soepele in- en doorstroom, direct gevolgd door welzijn en sociale binding. Met name in het wo plande men juist meer in te zetten op welzijn van studenten en sociale binding met de opleiding. In volgende paragrafen zetten we de bestedingsvoornemens af tegen de realisatie.

Tabel 1 Geplande besteding middelen corona-enveloppe over de jaren, per sector.

Vierde voortgangsmeting			
	Mbo (N=20)	Hbo (N=13)	Wo (N=6)
2021	22%	28%	37%
2022	59%	50%	51%
2023	18%	22%	10%
Niet per jaar ingedeeld	1%	1%	3%
Totaal*	100%	100%	100%

* In verband met afronding van cijfers, telt het geheel zoals weergegeven niet in alle gevallen op tot 100%.

2 Niet elke instelling kon tijdig het NPO-bestedingsplan opleveren.

3 Een aantal instellingen heeft de middelen niet per jaar ingedeeld (vier instellingen) en kon dit ook niet met terugwerkende kracht reconstrueren. We hebben voor deze instellingen hun bestedingen per thema naar rato verdeeld over de jaren (4/28 over 2021 (vier van de 28 maanden, vanaf september 2021), 12/28 over 2022 en 12/28 over 2023) in de berekeningen. Op deze manier voorkomen we dat er scheve verdelingen in de weergave van de besteding optreden (waar de begroting tot de peildatum veel kleiner is dan de besteding).

3.2 Financiële voortgang

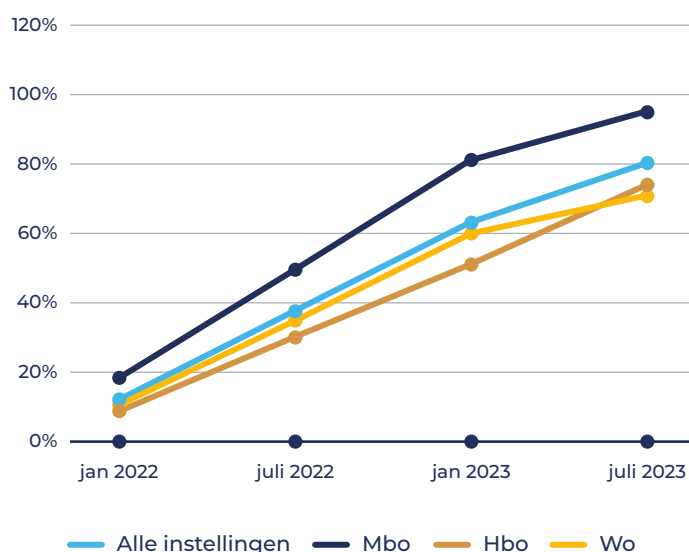
Themaoverstijgend

De volgende tabel geeft de bedragen per sector weer, zoals gepland bij onze steekproefinstellingen. In de eerste vier rijen wordt de geplande inzet voor 2021 en volgende jaren weergegeven. In de laatste rijen de realisatie tot 1 juli 2023 en het totaal aan middelen (inclusief niet ingedeeld per jaar) ontvangen uit de corona-enveloppe.

In totaal is er 91% van de geplande middelen voor 2021-2023 besteed op de peildatum (1 juli 2023). De realisatie was in de eerdere tussenmetingen 55% in de eerste meting, 77% in de tweede meting en 85% in de derde meting. Als we de realisatie afzetten tegen het totaal aan middelen uit de corona-enveloppe over de jaren (dus inclusief 2023 en niet per jaar ingedeeld) komen we op een besteding van 81%. In onze eerdere tussenmetingen was dit percentage 10% in de eerste, 40% in de tweede en 60% in de derde tussenmeting. Er zit dus een stijgende lijn in de totaalbesteding, maar we zien ook dat instellingen (met name in het ho) de verlenging naar 2023 met uitloopjaar 2024 nodig hebben en gebruiken. We zien dat de besteding in het wo nog wat achterblijft in besteding, op de bestedingsplannen van 2021-2023 (tabel 3), maar dat het mbo en hbo bijna alle begrote middelen ook hebben besteed. Ten opzichte van het totaalbedrag uit de corona-enveloppe liggen de bestedingspercentages iets lager; daar is ook te zien dat het hbo en wo wat minder ver zijn in de besteding dan het mbo.

Ten opzichte van de vorige meting zien we dat het hbo een inhaalslag heeft gemaakt; hbo-instellingen maken ten opzichte van eind 2022 een sprong van 23%.

In figuur 1 geven we de realisatie weer voor de steekproefinstellingen van deze vierde meting, op basis van de jaarverslagen 2021 en 2022 en de huidige meting. In deze figuur is te zien hoe de realisatie over alle instellingen en per sector zich heeft ontwikkeld over de verschillende metingen. Het mbo loopt voorop wat betreft de realisatie en het hbo heeft een inhaalslag gemaakt.

Figuur 1 Realisatiepercentages ten opzichte van de corona-enveloppe voor de steekproefinstellingen.

Tabel 2 Totaalbedrag van door de steekproefinstellingen geplande en gerealiseerde middelen corona-enveloppe, totaal en per sector.

	Totaal (N=39)	Mbo (N=20)	Hbo (N=13)	Wo (N=6)
Bestedingsplan 2021	€ 45.899.284	€ 14.480.999	€ 20.178.126	€ 11.240.159
Bestedingsplan 2022	€ 108.134.571	€ 40.654.584	€ 48.326.526	€ 19.153.460
Bestedingsplan 2023	€ 39.569.468	€ 10.417.328	€ 25.503.007	€ 3.649.132
Niet per jaar ingedeeld	€ 2.937.203	€ 46.980	€ 1.368.000	€ 1.522.223
Realisatie per 1 juli 2023	€ 157.881.565	€ 61.059.218	€ 71.571.874	€ 25.250.472
Totaal NPO-middelen	€ 195.426.060	€ 63.850.171	€ 96.038.777	€ 35.537.112

Tabel 3 Realisatie ten opzichte van begroting (op peildatum en totaal) per sector.

	Alle instellingen (N=39)	Mbo (N=20)	Hbo (N=13)	Wo (N=6)
Realisatie op 1 juli 2023 ten opzichte van bestedingsplan 2021, 2022 en 2023 ⁴	91%	101%	88%	78%
Realisatie op 1 juli ten opzichte van totale corona-enveloppe	81%	96%	75%	71%

⁴ We zetten de realisatiecijfers af tegen de begroting uit 2021 en 2022 en de eerste helft van 2023. We delen de begroting van 2023 dus door twee. Op deze manier kunnen we de realisatiecijfers goed vergelijken met de eerdere tussenmetingen. Instellingen behalen een realisatie van 100% als zij per 1 juli 2023 evenveel hebben uitgegeven als dat zij hebben begroot (ervan uitgaande dat de bestedingen in 2023 evenredig verdeeld zijn over de eerste en tweede helft van het jaar). Enkele instellingen hebben hun bestedingsplan niet over de jaren ingedeeld. Hierdoor ontstaat er – met name in het mbo – het beeld dat er meer dan 100% van het bestedingsplan is uitgegeven.

Een groot deel van de instellingen geeft aan dat activiteiten volop in uitvoering zijn en een aanzienlijk deel van de activiteiten ook al is afgerond. Er wordt wel gebruikgemaakt van de verlenging in 2023 en het uitloopjaar 2024.

Vergelijking steekproeven

Om te toetsen of we de financiële voortgang en de ontwikkelingen per sector als verandering ten opzichte van de vorige meting kunnen interpreteren, is het goed om de steekproeven met elkaar te vergelijken, in termen van realisatiepercentages alsook vooruitgang in realisatie. We doen dit door de jaarverslaginformatie uit 2021 en 2022 voor de instellingen uit de steekproef uit de derde en vierde tussenmeting met elkaar te vergelijken.

In tabel 4 zien we dat de realisatie op de corona-enveloppe voor 2022 niet veel verschilde tussen de instellingen uit de steekproeven. Het hbo heeft tussen eind 2022 en halverwege

2023 een inhaalslag gemaakt en de realisatie is gestegen met 23%, vergeleken met 12-14% bij mbo- en wo-instellingen.

Bij de thema's (met name bij thema soepele in- en doorstroom en thema lerarenopleiding) zien we wel verschillen optreden; het lijkt er dus op dat – ondanks dat de algehele besteding niet veel verschilt – de voortgang per thema bij de instellingen uit de twee steekproeven wel verschilt. Dit is van belang in acht te nemen bij de paragrafen die de voortgang op de thema's behandelen.

Realisatie op themaniveau tot en met peildatum 1 juli 2023

Voor de thema's 'soepele in- en doorstroom' en 'ondersteuning en begeleiding bij stages', is rond de 90% van de geplande middelen uitgegeven (tabel 5). Ook op het thema 'welzijn en lerarenopleidingen' is driekwart van de middelen inmiddels uitgegeven. Dit is flink meer dan in de vorige tussenmeting,

Tabel 4 **Vergelijking realisatie van instellingen uit steekproef 3 en 4.**

Steekproef	Instelling	Realisatie jaarverslag 21 corona-enveloppe*	Realisatie jaarverslag 22 corona-enveloppe*	Realisatie meting 4 corona-enveloppe*	Vershil jaarverslag 2021 en 2022	Vershil jaarverslag 2022 en meting 4
Steekproef 3	Mbo (N=18)	18%	82%		+64%	
	Hbo (N=13)	15%	56%		+42%	
	Wo (N=6)	10%	63%		+54%	
Steekproef 4	Mbo (N=20)	19%	84%	94%	+65%	+10%
	Hbo (N=13)	13%	59%	82%	+45%	+23%
	Wo (N=6)	13%	63%	75%	+50%	+12%

* Het realisatiepercentage uit deze tabel is ten opzichte van het totale bedrag van de corona-enveloppe

Tabel 5 **Realisatie ten opzichte van totale begroting, per thema en per sector.**

	Alle instellingen (N=39)	Mbo (N=20)	Hbo (N=13)	Wo (N=6)
Soepele in- en doorstroom	89%	104%	79%	75%
Welzijn studenten en sociale binding met de opleiding	77%	88%	70%	75%
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages	92%	98%	87%	N.v.t.
Ondersteuning en begeleiding op het gebied van coschappen medische opleidingen	69%	N.v.t.	N.v.t.	69%
Beperken studievertraging en uitval in lerarenopleidingen als gevolg van stagetekorten	74%	N.v.t.	75%	70%
Aanpak jeugdwerkloosheid	71%	71%	N.v.t.	N.v.t.

waar met name in het hbo de besteding op thema's nog achterbleef. In het mbo is de realisatie voor alle thema's hoger dan die voor de andere sectoren.⁵

Kanttekening bij de realisatiecijfers op themaniveau

Zoals we hierboven (onder de kop 'Vergelijken steekproeven') al aangaven, zien we dat de steekproef in deze vierde tussenmeting op themaniveau verschilt met de steekproef in de derde tussenmeting. De instellingen die in de huidige steekproef vallen, zitten – met name voor het hbo op de thema's 1 en 5 – relatief hoger in het bestedingsniveau in vergelijking met de vorige steekproef (op dezelfde peildatum). Dat geldt ook voor het wo op thema 1.

Voor het mbo zien we op thema 1 in deze steekproef het tegenovergestelde. Daar was het bestedingsniveau in de jaarverslagen van de voorgaande steekproef hoger dan dat van de instellingen uit de huidige steekproef. De vergelijking per thema is uitgebreider terug te vinden in de tabellenrapportage in de bijlage.

3.3 Inzet op thema's en acties

In deze paragraaf lichten we de voortgang op de thema's toe. Thema 1 is financieel gezien het grootste thema: 44% van de middelen is daaraan besteed. Thema 2 volgt met 31% van de middelen. De overige vier thema's zijn aanzienlijk kleiner, variërend van 2 tot 12%.

3.3.1 Thema 1: Soepele in- en doorstroom

De verdeling van de besteding per thema rapporteren we op type acties (dat zijn de categorieën die opgenomen zijn in het bestuursakkoord), daarna rapporteren we op het onderliggende activiteitsniveau de beoordeling van de voortgang.

In tabel 6 wordt de verdeling van de bestede middelen per actie onder thema 1 weergegeven.⁶ De meeste middelen onder thema 1 gaan naar extra begeleiding en het voorkomen en wegwerken van studievertraging. Het minst wordt in deze fase van de uitvoering ingezet op versterking van (online) studiekeuzeactiviteiten en versterking van studieoriëntatie. Als we dit per sector bekijken, zien we dat in het mbo en wo

het grootste gedeelte van de middelen wordt besteed aan het voorkomen en wegwerken van studievertragingen. Voor het hbo gaat het grootste deel van de middelen naar extra begeleiding.

Het valt op dat er relatief weinig inzet is voor het versterken van (online) studiekeuzeactiviteiten en een goede intake in alle drie de sectoren. Dit beeld komt overeen met de eerdere tussenmetingen, hoewel er in deze meting een aanzienlijk minder groot aandeel wordt uitgegeven aan extra begeleiding (52% in vorige meting) en meer aan het beter laten landen (4% in vorige meting). Bij de wo-instellingen specifiek zien we in deze steekproef dat er minder wordt ingezet op extra begeleiding en relatief meer op het voorkomen en wegwerken van studievertraging. Deze verschuiving wisselt tussen de verschillende metingen: bij de ene meting zetten de instellingen uit de steekproef meer in op extra begeleiding en bij de andere meting op het voorkomen en wegwerken van studievertraging. Dit kan met het karakter van en het aantal steekproefinstellingen te maken hebben.

Tabel 6 Verdeling van de realisatie per type actie op thema 1 'soepele in- en doorstroom' (N=34).

	Gemiddelde	Mbo (N=20)	Hbo (N=13)	Wo (N=6)
Actie 1: Extra begeleiding	36%	31%	41%	38%
Actie 2: Goede intake (versterking van studieoriëntatie)	6%	9%	2%	2%
Actie 3: Beter laten landen (extra begeleiding nieuwe studenten)	10%	7%	14%	9%
Actie 4: Versterken van (online) studiekeuzeactiviteiten	5%	8%	4%	0%
Actie 5: Voorkomen en wegwerken van studievertraging	43%	45%	38%	49%
Totaal*	100%	100%	100%	100%

* In verband met afronding van cijfers, telt het geheel zoals weergegeven niet in alle gevallen op tot 100%.

Vervolgens hebben instellingen aangegeven op welke concrete activiteiten zij inzetten binnen elk van de hierboven genoemde type acties. Hiervoor zijn suggesties gedaan, aansluitend bij de voorbeeldactiviteiten benoemd in het bestuursakkoord (keuzelijst). In tabel 7 staat de top 5 van meest gekozen activiteiten binnen thema 1 weergegeven.

⁵ Bij de voortgangscijfers op themaniveau plaatsen we de kanttekening dat er sprake kan zijn van uitschieters of een klein aantal observaties. Dit speelt vooral bij thema's die alleen relevant zijn voor één sector en/of een subgroep aan instellingen, zoals thema 4 'coschappen voor instellingen die medische opleidingen aanbieden'. Deze cijfers geven daarom een indicatie en worden – omdat we werken met kleine aantallen – met enige terughoudendheid geïnterpreteerd.

⁶ We konden dit voor 34 van de steekproefinstellingen weergeven, de overige instellingen hebben alleen financieel op themaniveau gerapporteerd, maar vervolgens wel de kwalitatieve voortgang op activiteitsniveau ingevuld. Dit geldt ook voor de overige thema's.

Tabel 7 Top 5 meest gekozen activiteiten binnen thema 1 'soepele in- en doorstroom'.

	Percentage (N=37)
Extra mentor-/tutorbegeleiding	76%
Studenten (beter) begeleiden bij afstuderen	70%
Onderwijs een extra keer aanbieden	59%
Inhaal- of stoomcursus organiseren	62%
Extra toetsmomenten organiseren	46%

Uit deze tabel blijkt dat meer dan 70% van alle instellingen studenten (betere) begeleiding bij afstuderen en extra mentor-/tutorbegeleiding aanbiedt. Daarnaast bieden zij onderwijs een extra keer aan, organiseren ze inhaal- of stoomcursussen, zetten ze in op extra toetsmomenten en organiseren ze (online) open dagen.

Deze vijf meest gekozen activiteiten komen grotendeels overeen tussen de sectoren, met enkele verschillen. Zo wordt er in het mbo en hbo meer ingezet op het onderwijs een extra keer aanbieden, extra toetsmomenten organiseren en een inhaal- of stoomcursus organiseren dan in het wo. Verder zet het hbo meer dan het wo en mbo in op het organiseren van 100-dagenprogramma's. In het mbo en hbo worden, net als in de vorige tussenmeting, vier van de vijf meest gekozen activiteiten gekozen voor actie 5, 'het voorkomen en wegwerken van studievertragingen'.

De instellingen hebben de voortgang van hun activiteiten via de monitortool in kaart gebracht. Daaruit blijkt dat meer dan de helft van de activiteiten is afgerond en een derde van de activiteiten in uitvoering is. Het aantal afgeronde activiteiten ligt aanzienlijk hoger dan in de derde meting (toen was dit 29%). In deze fase zien we geen activiteiten die nog niet gestart zijn of in voorbereiding zijn: alle activiteiten zijn in uitvoering, in de afrondingsfase of afgerond. Uitgebreide cijfers over de keuze voor activiteiten en de voortgang op activiteiten zijn te vinden in de bijlage met de tabellenrapportage

3.3.2 Thema 2: Welzijn en sociale binding

De meeste middelen onder thema 2 zijn besteed aan het versterken van de supportstructuur binnen instellingen (extra ondersteuning). Daarnaast worden ongeveer gelijke delen van de middelen ingezet voor extra faciliteiten op het gebied van welzijn en sociale binding, maatregelen gericht op specifieke doelgroepen en het versterken van contactmomenten tussen studenten. Op het versterken van de supportstructuur van instellingen zien we een grote uitschieter bij de wo-instellingen, die hier gemiddeld 60% op inzetten. Dit is overigens wel lager dan in voorgaande meting, waar het toen 73% betrof.

Onderstaande tabel toont de verdeling van de besteding voor 'welzijn en sociale binding' over het type acties, zoals ingevuld in onze monitortool.

Tabel 8 Verdeling van de realisatie per actie op thema 2 (n=37).

	Gemiddelde	Mbo (N=17)	Hbo (N=12)	Wo (N=6)
Actie 1: Versterken supportstructuur instelling (meer ondersteuning)	38%	33%	34%	60%
Actie 2: Extra faciliteiten op gebied van welzijn en sociale binding	17%	17%	18%	18%
Actie 3: Versterken contactmomenten tussen studenten	21%	21%	24%	16%
Actie 4: Maatregelen gericht op specifieke doelgroepen (proactieve benadering)	23%	29%	23%	6%
Totaal*	100%	100%	100%	100%

* In verband met afronding van cijfers, telt het geheel zoals weergegeven niet in alle gevallen op tot 100%.

Re-boost programma – Leidse Instrumentmakers School (LIS)

In het kader van studentenwelzijn en sociale binding heeft de Leidse Instrumentmakers School, aan het einde van de Corona-periode, samen met de Studentenraad het Re-boost programma opgesteld. De eerste aanleiding voor het opstellen van dit programma was dat mentoren en docenten in januari 2022 aangaven dat de motivatie bij studenten sterk verminderd was. Er was een duidelijke behoefte aan face-to-face contact tussen studenten, om ook weer de motivatie voor school terug te vinden. Het Re-boost programma heeft als doel studenten meer te ondersteunen, hen weer contact te laten hebben met elkaar en meer aandacht te schenken aan gezamenlijke sociale activiteiten.

Onder het Re-boost programma vallen verschillende activiteiten, zoals klassenuitjes en gezamenlijke lunches. Ook de inspiratieavonden zijn een belangrijk onderdeel van het programma. Tijdens deze inspiratieavonden wordt de school opengesteld voor iedereen (studenten, ouders, oud 'Lissers', etc.) om in de werkplaatsen te werken en er worden workshops georganiseerd. Dit zorgde ervoor dat de studenten samen de identiteit van de school overbrengen en bewaken.

Bij het programma zijn studenten dus intensief betrokken. In 2022 is het Re-boost programma gecontinueerd en regelmatig geëvalueerd met de Studentenraad en mentorklassen.

In de interviews geven instellingen aan dat de scheidslijn tussen studiebegeleiding en de begeleiding op andere terreinen vervaagt. Begeleiding wordt steeds meer als verzamelterm gebruikt voor zowel begeleiding bij studievoortgang als bij welzijnsvragen. Hierdoor vervaagt ook het onderscheid tussen extra begeleiding binnen het thema 'soepele in- en doorstroom' en extra begeleiding binnen het thema 'welzijn en sociale binding'.

Kijkend naar de top 5 van de actiecategorieën die de instellingen in de monitor aangeven (zie tabel 9), blijkt dat meer dan de helft van de instellingen onder thema 2 inzet op het aanstellen van specifieke begeleiders, zoals wellbeing officers of sociaal werkers en iets meer dan de helft op de inzet van studentpsychologen. Ook de inzet op een proactieve benadering van kwetsbare studenten komt hoger dan 50% uit. De inzet op sportevenementen verschilt sterk tussen mbo en hbo/wo. Het versterken van contacten tussen studenten en docenten valt onder de top 5 van alle sectoren bij elkaar, maar hier wordt door het wo juist lager op ingezet. We zien ten opzichte van andere metingen dat de nadruk op het inhalen van sociale activiteiten wat verschuift naar het verstevigen/verankeren van de supportstructuur.

Tabel 9 Top 5 meest gekozen activiteiten binnen thema 2 'welzijn en sociale binding'.

	Percentage (N=37)
Aanstelling specifieke begeleiders (sociaal werkers, wellbeing officers)	68%
Proactieve benadering studenten in een kwetsbare positie	57%
Sportactiviteiten	43%
Contacten tussen studenten en docenten versterken	41%
Inzet van studentpsychologen	51%

De top 5 meest gekozen activiteiten onder thema 2 zijn bij vrijwel alle instellingen in uitvoering of al verder in de voortgang. Daarnaast is ook al bijna de helft van alle activiteiten al afgerond. De voortgang van de activiteiten wordt door het grootste deel van alle instellingen voldoende tot goed bevonden. Uitgebreide cijfers over de voortgang van de activiteiten zijn te vinden in de bijlage met de tabellenrapportage.

3.3.3 Thema 3: Ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages

Thema 3 is relevant voor mbo- en hbo-instellingen. Op het gebied van stages zien we hetzelfde beeld als in de tweede tussenmeting. Doordat er geen coronamaatregelen meer gelden en vanwege de huidige krappe arbeidsmarkt, zijn er minder uitdagingen bij het vinden van stageplaatsen.

De middelen onder thema 3 worden verschillend ingezet: voor het mbo met name op acquisitie/matching en het hbo meer op ondersteuning voor specifieke doelgroepen (tabel 10).

Tabel 10 Verdeling van de besteding per actie in thema 3 (N=24).

	Gemiddelde	Mbo (N=12)	Hbo (N=12)
Actie 1: Acquisitie/matching stages (meer stages)	37%	51%	23%
Actie 2: Meer stages realiseren door flexibiliteit	20%	25%	15%
Actie 3: Meer ondersteuning stages voor specifieke doelgroepen	43%	25%	62%
Totaal*	100%	100%	100%

* In verband met afronding van cijfers, telt het geheel zoals weergegeven niet in alle gevallen op tot 100%.

Onder thema 3 kiest 70% van de instellingen voor het inzetten van docenturen voor matching van student en werkveld. Dat is meer dan in voorgaande meting, waar dit nog 48% was. Ook zet 41% van de instellingen in op zowel meer begeleiding, training en coaching bij het zoeken van stages alsook begeleiding van studenten in een kwetsbare positie die een stage zoeken. Deze laatste activiteit wordt echter wel vaker ingezet in het mbo dan in het hbo. Ook activiteiten voor de spreiding van stages over het jaar en de opzet van stages buiten de eigen sector worden regelmatig ingezet, hoewel dit vooral in het mbo gebeurt.

De meest gekozen activiteiten zijn grotendeels afgerond. Van bijna alle activiteiten wordt de voortgang als voldoende tot goed gewaardeerd. Alleen het verloop van de begeleiding van kwetsbare studenten bij het zoeken van een stage en de opzet van stages buiten de eigen sector wordt in sommige gevallen als matig beoordeeld. Zie verder de tabellenrapportage in de bijlage.

Tabel 11 Top 5 meest gekozen activiteiten thema 3 'ondersteuning en begeleiding stages'.

	Percentage (N=27)
Inzetten docenturen voor matching student en werkveld	70%
Begeleiden, trainen en coachen bij zoeken stage via stagecoördinatoren/-bureaus	41%
Begeleiding (kwetsbare) studenten die stage zoeken (bijvoorbeeld netwerk en sollicitatievaardigheden)	41%
Spreiding stageperioden over schooljaar (lintstages in plaats van blokstages)	22%
Opzet stages buiten de eigen sector met behoud van toetsing relevante competenties	19%

3.3.4 Thema 4: Ondersteuning en begeleiding op het gebied van coschappen

Acht wo-instellingen hebben een medische faculteit, die samen met het academisch ziekenhuis het universitair medisch centrum vormt. Omdat niet alle universiteiten een verbinding hebben met een umc, is het aantal instellingen dusdanig klein dat sectorbrede uitspraken beperkt mogelijk zijn. Vier wo-instellingen uit onze steekproef beschikken over een medische faculteit. Zij geven aan de middelen uit de corona-enveloppe met name in te zetten op het aanbieden van meer coschappen. De meest gekozen activiteit, het creëren van extra coschapplaatsen in het lopende programma door het vergroten van het aantal plekken bij bestaande locaties, loopt op dit moment in alle gevallen goed en conform de verwachting. Deze activiteit is in uitvoering, in de afrondende fase of al afgerond.

3.3.5 Thema 5: Studievertraging en uitval in lerarenopleidingen als gevolg van stagetekorten

Tabel 12 geeft de verdeling per actie onder thema 5 'studievertraging en uitval in lerarenopleidingen' weer. De meeste middelen gaan naar extra begeleiding; dit gebeurt in het wo meer dan in het hbo. In het hbo wordt vaker dan in het wo gekozen voor extra onderwijs in de opleiding.

Tabel 12 Verdeling besteding per actie thema 5 'lerarenopleiding' (N=15).

	Gemiddelde	Hbo (N=11)	Wo (N=4)
Actie 1: Extra begeleiding	47%	36%	76%
Actie 2: Extra onderwijs in de opleiding	45%	53%	20%
Actie 3: Uitbreiden mogelijkheden voor praktijkervaring	9%	11%	4%
Totaal*	100%	100%	100%

* In verband met afronding van cijfers, telt het geheel zoals weergegeven niet in alle gevallen op tot 100%.

Kijkend naar de top 6 van de door instellingen in de monitor aangegeven actiecategorieën, ontstaat het volgende beeld (zie tabel 13). Instellingen zetten met name in op het uitbreiden en aanstellen van (extra) personele capaciteit van lerarenopleiders, zowel om binnen de opleiding te ondersteunen bij vertragingen en om stages en praktijkleren te ondersteunen. Ook wordt studenten in hbo-instellingen extra (digitale) mogelijkheden aangeboden voor oefening in vakinhoudelijke en vakdidactische bekwaamheid. In het wo zien we juist vaker ondersteuning van lerarenopleiders in het begeleiden en onderwijzen in coronatijd. Daar gaat het wel over kleine(re) aantallen.

Tabel 13 Top 6 meest gekozen activiteiten onder thema 5 'lerarenopleiding' (N=14).

	Percentage
Uitbreiden/aanstellen van (extra) personele capaciteit van lerarenopleiders voor ondersteuning bij stages/praktijkleren	71%
Uitbreiden/aanstellen van (extra) personele capaciteit van lerarenopleiders om binnen de opleiding te ondersteunen bij vertragingen	71%
Ondersteunen van lerarenopleiders in begeleiden en onderwijzen in coronatijd	38%
Extra trainingen voor 'werken met achterstanden' die leerlingen hebben opgelopen door de coronacrisis	38%
Intensiveren van bestaande regionale samenwerkingsverbanden tussen scholen en lerarenopleidingen	36%
Studenten extra (digitale) mogelijkheden bieden voor oefening in vakinhoudelijke en vakdidactische bekwaamheid	43%

Alle meest gekozen activiteiten onder thema 5 zijn ten minste in uitvoering en voor een deel zelfs al afgerond. Bij de andere thema's zien we vaker dat activiteiten in de afrondende fase of afgerond zijn dan bij thema 5. Aangezien de besteding van middelen op dit thema wat later op gang kwam, is dat niet opvallend. De activiteiten scoren gemiddeld goed als het gaat om de voortgang, met enkele keren een uitschieter naar beneden.

3.3.6 Thema 6: Jeugdwerkloosheid

De aanpak van jeugdwerkloosheid kon alleen in het mbo als thema worden gekozen. Elf mboinstellingen uit de steekproef hebben aangegeven in te zetten op activiteiten rond dit thema, dat niet alleen terugkomt via de corona-enveloppe. De meeste mbo-scholen hebben al activiteiten lopen op dit thema die buiten de scope van deze monitor vallen.⁷ Deze activiteiten zijn

⁷ Er is een specifieke regeling, 'extra begeleiding en nazorg mbo', die vanaf 2022 is overgegaan in de regeling 'nazorg mbo'; vanaf dan valt het deel van de 'extra begeleiding' binnen de corona-enveloppe.

onder meer gericht op het verkennen van de mogelijkheden om een stage om te zetten in een baan na afstuderen en op het zorgen voor een warme overdracht naar werk in samenwerking met werkgever en gemeente. Bijna 70% van de middelen uit de corona-enveloppe wordt binnen dit thema ingezet op intensivering van loopbaanoriëntatie en begeleiding (zie tabel 14)

Tabel 14 **Verdeling besteding per actie thema 6 'jeugdwerkloosheid' (N=11).**

	Gemiddelde
Actie 1: Intensivering/aanvulling loopbaanoriëntatie en begeleiding	68%
Actie 2: Aansluiting bij bestaande vormen van coaching, bijvoorbeeld gericht op empowerment/self efficacy	10%
Actie 3: Matching met werk	3%
Actie 4: Verkennen omzetten stage of leerbaan in een baan bij het betreffende (leer)bedrijf na afstuderen	1%
Actie 5: Zorgen voor warme overdracht naar werk in samenwerking met werkgever en gemeente	5%
Anders, namelijk	13%
Totaal	100%

Tabel 15 laat zien welke activiteiten het meest gekozen worden. 93% van de instellingen kiest voor intensivering van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Dit is hoger dan in voorgaande meting, waar dit 82% was. Het aansluiten bij bestaande vormen van coaching is juist iets afgenomen. Ook zet een kleiner deel in deze meting in op de matching met werk, namelijk 29% ten opzichte van 55% vorige meting. We zien over het algemeen een sterkere trek naar intensivering/aanvulling van loopbaanoriëntatie en -begeleiding en meer spreiding over de andere activiteiten binnen het thema. De meeste activiteiten zijn in uitvoering of al afgerond. De voortgang wordt door de instellingen voldoende tot goed bevonden.

Tabel 15 **Top 5 meest gekozen activiteiten thema 6 'jeugdwerkloosheid' (N=14).**

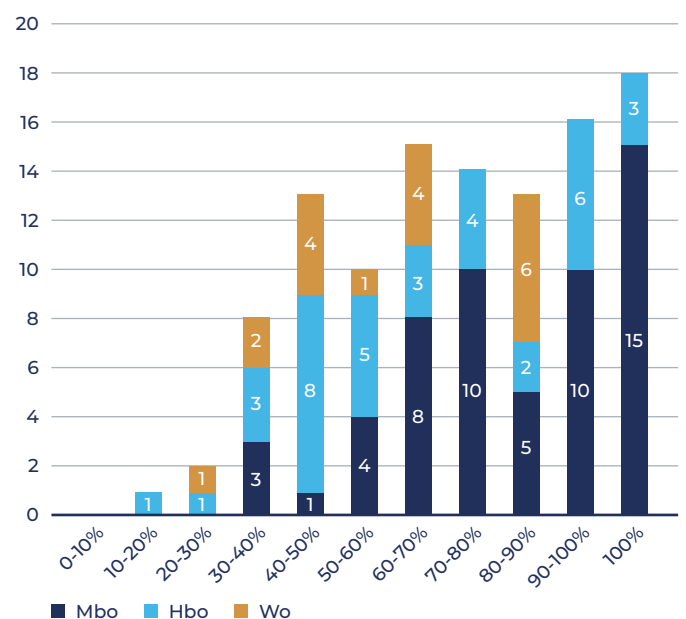
	Mbo (N=14)
Intensivering/aanvulling loopbaanoriëntatie en -begeleiding	93%
Aansluiting bij bestaande vormen van coaching, bijvoorbeeld gericht op empowerment/self efficacy	36%
Matching met werk	29%
Zorgen voor warme overdracht naar werk in samenwerking met werkgever en gemeente	21%
Verkennen omzetten stage of leerbaan in een baan bij het betreffende (leer)bedrijf, na afstuderen	14%

3.4 Inzichten uit jaarverslagen 2022

Naast het verwerken van de informatie die we hebben opgehaald bij de steekproefinstellingen, hebben we een analyse uitgevoerd op de jaarverslagen uit 2022 om zicht te krijgen op de verantwoordingsinformatie van alle instellingen. We keken daarbij naar de totale bestedingen en naar de toelichting die de instellingen in hun coronaparagraaf van het jaarverslag hebben opgenomen. De kwalitatieve toelichtingen zijn per instelling zeer wisselend. Soms is ervoor gekozen om een uitgebreid voortgangsverslag op te nemen en soms is gekozen voor een korte toelichting op de besteding. In deze paragraaf geven we (niet uitputtend) de rode draden weer op de veelgenoemde thema's.

Besteding van middelen

Op basis van de 110 jaarverslagen hebben we de realisatie tot en met 2022 in kaart gebracht (berekend als realisatie/begroting uitgedrukt in procenten). Hier valt op dat het mbo veruit tot de hoogste realisatie is gekomen in de periode tot en met 2022, met een realisatiepercentage van 78%. De realisatie voor de sectoren hbo en wo liggen dicht bij elkaar, met een realisatiepercentage in de hbo-sector van 48% en in de wo-sector van 53%. De totale realisatie over de sectoren heen tot en met 2022 is 60%. Dit percentage komt overeen met de totale realisatie zoals wij ook in kaart brachten in de vorige tussenmeting op peildatum 1 januari 2023. In figuur 2 is de spreiding te zien qua realisatiepercentages. Uit de figuur wordt duidelijk dat het gros van de instellingen 60% of meer besteed heeft. Ook is te zien dat met name de mbo-instellingen het grootste gedeelte van hun middelen al besteed hebben.

Figuur 2 **Spreiding bestedingspercentage op basis van jaarverslag 2022.**

Duurzame inzet personeel

Uit de jaarverslagen 2022 blijkt dat sommige instellingen de krapte op de arbeidsmarkt in 2022 nog als knelpunt hebben ervaren. Zo schrijft een instelling in haar jaarverslag: *'In de praktijk blijkt het uitvoeren van de maatregelen gericht op medewerkers niet zo eenvoudig. Vooral door de krapte op de arbeidsmarkt is het lastig om voldoende gekwalificeerd personeel te vinden, waardoor de benodigde formatie lastig ingevuld kan worden.'* Andere instellingen geven aan dat dat voornamelijk in 2021 een probleem was en de middelen zijn doorgezet naar 2022 en dat krapte sindsdien niet meer als knelpunt is ervaren. Dat is ook het beeld dat we uit de interviews hebben opgehaald. In de jaarverslagen vinden we ook terug dat strategische personeelsplanning belangrijker wordt, zodat er geanticipeerd kan worden bij de afbouw van incidentele middelen.

Sturing en monitoring

Bij circa de helft van de instellingen is in het jaarverslag 2022 informatie opgenomen over de wijze waarop zij sturen/gestuurd hebben op de NPO-middelen. De betrokkenheid van de medezeggenschap wordt door bijna elke instelling genoemd in het jaarverslag.

Vanuit de jaarverslagen 2022 zien we dat de verantwoording gedurende de looptijd van het programma is opgenomen in de bestaande planning- en controlcyclus en dat de tijdelijke NPO-structuren langzaam worden afgebouwd. De betrokkenheid van de medezeggenschap is daarmee ook in de reguliere processen opgenomen. De verantwoording en monitoring van de NPO-middelen wordt in het hbo ook dikwijls gelinkt aan de kwaliteitsafspraken. Zo schrijft een instelling in haar jaarverslag: *'Omdat de werkwijze en thematiek overeenkomen met de processen en deels ook met de inhoud van onze kwaliteitsafspraken, sluiten we hier ook wat betreft monitoring en verantwoording zoveel mogelijk bij aan'*. De toepassing van een methodiek van gestructureerde monitoring op basis van bijvoorbeeld geformatteerde kwartaalrapportages wordt regelmatig benoemd in de uitwerking van de coronaparagraaf.

Verduurzaming van activiteiten

In de verantwoording in de jaarverslagen zien we nog niet veel terug over de verduurzaming van de activiteiten. Dat is ook logisch gezien de uitbreiding van de bestedingsjaren. Een aantal instellingen heeft aangegeven specifieke activiteiten niet meer uit te voeren. Hierbij worden voornamelijk het afschalen of stopzetten van extra activiteiten benoemd, zoals aanvullende lessen in het kader van studie- en loopbaanbegeleiding, een mentorschapsprogramma en bijspijkerinitiatieven of cursussen waarvoor te weinig animo was. We zien ook activiteiten die zijn

gestopt als specifieke activiteit en vervolgens zijn opgenomen in het reguliere curriculum, zoals extra ondersteuning bij studieplanning.

Voortgang inzet op inhoudelijke thema's

Studentbegeleiding en studentenwelzijn

De instellingen geven aan dat studenten, ook na de coronaperiode, nog kampen met eenzaamheid, onzekerheid, gebrek aan perspectief en zorgen om de toekomst. Om die reden wordt er veel ingezet op activiteiten om sociale binding te stimuleren en het aanbieden van extra begeleiding rondom welzijn/mentale gezondheid.

Een groot deel van de middelen uit de corona-enveloppe is door de instellingen besteed onder de noemer 'extra studentbegeleiding'. Feitelijk loopt deze begeleiding door alle NPO-thema's heen. Het gaat om begeleiding bij achterstanden, begeleiding bij stages en vooral ook begeleiding van studenten op het gebied van welzijn. Zoals in eerdere rapportages van de implementatiemonitor ook is aangegeven, zien we in de jaarverslagen terug dat begeleiding op het gebied van welzijn in 2022 (en ook in 2023) belangrijker is geworden. Er worden veel voorbeelden benoemd van extra inzet van studentpsychologen, maatschappelijk werkers, mentoren etc. Van deze extra begeleiding wordt veel gebruikgemaakt. In de jaarverslagen werd in alle sectoren ook veelvuldig de inzet benoemd van studenten voor extra begeleiding, in de vorm van peer-to-peercoaching, of als studentassistenten en aanspreekpunt voor eerstejaars studenten. Dit komt voornamelijk voor naast de inzet van professionals zoals psychologen of extra studieloopbaanbegeleiders. Deze studenten worden door de instellingen opgeleid om deze rol te kunnen vervullen. Ook wordt in de jaarverslagen de extra aandacht voor het 'leren studeren' benoemd, bijvoorbeeld in de vorm van leercoaches (professionals), of leerbuddy's (peer-to-peer). Dit zagen we in eerdere monitorrapportages ook terugkomen.

Praktijk en arbeidsmarkt

Met name de jaarverslagen in het mbo gaan in op de extra inzet op interventies voor de tekorten op de arbeidsmarkt. Zo zijn er meerdere activiteiten uitgevoerd gericht op het bij elkaar brengen van vraag en aanbod van stages. Zo worden stagemarkten georganiseerd voor studenten en zijn er voorlichtingen voor verschillende werkgevers georganiseerd door uitzendbureaus. Daarnaast is er ingezet op nazorg, zowel voor studenten in het laatste schooljaar als voor gediplomeerde schoolverlaters met mogelijk een grotere kans op werkloosheid. Zo geeft een instelling in het jaarverslag aan te hebben ingezet

op het nabellen van afgestudeerde oud-studenten om na te gaan of zij werk hadden of een vervolgopleiding volgden en of ze behoefte hadden aan nazorg. Mede als gevolg van de toegenomen economische groei en krapte op de arbeidsmarkt bleek daaruit dat de meeste oud-studenten werk hebben gevonden. De behoefte aan intensievere nazorg was er in mindere mate.

Uit de jaarverslagen van hbo-instellingen zien we de zorg van studenten terug over de mogelijkheden op de arbeidsmarkt na het afstuderen, ondanks de arbeidsmarkttekorten. Uit de jaarverslagen blijkt dat instellingen daar wisselend mee omgaan. Een voorbeeld hiervan is de inzet op activiteiten in de vorm van het aanbieden van extra begeleiding aan alle studenten die daar een beroep op willen doen en de uitvoering van uitgestelde of extra stages met behulp van extra inzet van stagecoördinatoren en -begeleiding. Daarnaast zien we stagepunten, (online) trainingen en cursussen sollicitatievaardigheden. Deze acties werden met name uitgevoerd na de lockdownperiodes om een inhaalslag te maken op niet uitgevoerde stages.

In het wo is er minder aandacht in de jaarverslagen voor de praktijk en begeleiding naar de arbeidsmarkt. De thema's rondom arbeidsmarkt, werkloosheid en begeleiding naar werk worden minder vaak genoemd. Desondanks geven twee universiteiten wel aan dat er career days worden georganiseerd om studenten begeleiding te bieden in hun stappen naar de arbeidsmarkt.

Digitalisering – online onderwijs

Digitalisering en online onderwijs was geen specifiek NPO-thema, maar wel een belangrijk middel om een groot aantal activiteiten te kunnen faciliteren. Daarom wordt in de jaarverslagen over dit thema ook gerapporteerd. Professionalisering van docenten met betrekking tot digitalisering staat bij veel instellingen op de agenda. Zo schrijven zowel mbo- als hbo-instellingen dat zij docenten trainen om interactieprocessen in de klas te optimaliseren met behulp van blended learning. Er is aandacht voor de professionele ruimte van docenten en er wordt veel tijd gestoken in digitale didactiek, blended learning en digitale leeromgevingen als hulpmiddelen. In de jaarverslagen wordt aandacht gegeven aan de didactische kant en de discussie rondom de effectiviteit van digitale middelen. Een instelling schrijft bijvoorbeeld de omschakeling naar online onderwijs snel en voortvarend te hebben kunnen maken, zodat men, nu er weer zoveel mogelijk fysiek onderwijs wordt gegeven, snel kan schakelen waar dat nodig of nuttig is.

Lerarenopleiding

In de lerarenopleidingen zien we dat in de jaarverslagen wordt genoemd dat er specifiek veel aandacht is voor begeleiding bij stages en scripties. Meerdere instellingen hebben extra docenten en/of mentoren ingezet om studenten extra te kunnen ondersteunen en begeleiden bij de vaak verlengde stages. Ook is er veel aandacht voor extra begeleiding in de opleiding, zoals huiswerkbegeleiding, langere stages met extra begeleiding en inhaalcursussen. Meerdere instellingen geven in de jaarverslagen aan extra (gast)docenten in te zetten om de opleidingsgroepen/klassen klein te houden, zodat er aandacht blijft voor individuele begeleiding. Ook de intensivering van het mentoraat wordt meermaals genoemd. Daarnaast worden studenten extra begeleid met nadruk op het gebruik van digitale onderwijssystemen in de studie. Tot slot zijn er extra (inhaal) colleges georganiseerd over studieonderdelen die veel van studenten en specifiek van zij-instromers vragen. Een hogeschool geeft daarbij aan extra te hebben ingezet op studieadviseurs om studenten die naar de reguliere pabo willen overstappen, te begeleiden en deze tussentijdse instroom te coördineren.

3.5 Sturing en monitoring

In de vorige metingen hebben we geconstateerd dat vrijwel alle instellingen een projectstructuur hebben ingericht voor de aansturing en monitoring van de NPO-middelen en -activiteiten binnen de eigen instelling. Vrijwel iedere instelling heeft een projectleider, coördinator en contactpersoon NPO aangesteld die fungeert als centraal aanspreekpunt voor het monitoren, rapporteren, bijsturen en verantwoorden van de NPO-middelen en activiteiten. Bij de vorige meting hebben we aangegeven dat we zien dat de tijdelijke NPO-structuren in de loop van de tijd in meer of mindere mate zijn afgebouwd en de verantwoording op wordt genomen in de bestaande P&C-cyclus (bij veel instellingen was dat direct bij aanvang al het geval). We zien in deze afrondende fase van het NPO-programma uiteraard ook dat de aandacht zich steeds meer richt op nieuwe programma's, zoals de werkagenda in het mbo. Vaak komt een deel van de activiteiten die via het NPO zijn ontwikkeld terug in de programma's van de werkagenda/kwaliteitsafspraken en worden via die route ook gecoördineerd en gemonitord.

De instellingen geven rondom het thema sturing en monitoring aan dat ze zelf heel tevreden zijn over de wijze waarop ze dit hebben aangepakt. In de terugblik op het geheel, zoals we die met een groot deel van de instellingen uit de steekproef hebben gevoerd, zien we een aantal rode draden terug. Deze werken we hierna verder uit.

De startfase van het NPO was een periode waarin veel tegelijk moest gebeuren. Plannen moesten heel snel worden opgesteld, terwijl het onderwijs in de lockdownperiode al een uitdaging op zich was. Instellingen die in de planfase organisatorisch veel hadden opgetuigd, zijn in de uitvoeringsfase veelal wat pragmatischer gaan werken en hebben in de loop van de eerste maanden een (haalbaardere) uitvoeringsstructuur neergezet. Instellingen die in de planfase al zoveel mogelijk decentraal hadden belegd, hebben in de uitvoeringsfase soms juist wat meer centraal opgeschaald om de plannen programmatisch nader uit te laten werken, activiteiten te bundelen, overzicht te houden over de activiteiten en uitputting van middelen en om bijvoorbeeld kennisdeling te organiseren.

De start van het NPO was een lastige fase, maar de instellingen hebben, zoals ze zelf aangeven, na de planfase meestal gewerkt in een voor hen werkbaar organisatievorm, veelal gelijk aan de vorm waarin de uitvoering en monitoring van de kwaliteitsafspraken plaatsvinden. Deze lijn is ook gevolgd ten aanzien van de medezeggenschap en bredere studentbetrokkenheid.

De kleinere instellingen konden deze processen veelal, door de korte lijnen, snel doorlopen. Bij hen lag de uitdaging in het bundelen van de middelen en gerichte inzet. Met name van deze kleinere instellingen in alle sectoren (mbo, hbo en wo) hoorden we terug dat de verantwoordingslast op hen extra zwaar drukt vanwege de beperktere ondersteuning die ze daarvoor vrij kunnen maken.

In de eerdere metingen zagen we al dat de medezeggenschapsraden van vrijwel alle instellingen instemming hebben verleend voor het bestedingsplan en de uitvoering van dit plan. Nu er geen sprake is van een crisissituatie waarbij op korte termijn instemming verleend moet worden, is het overleg met de medezeggenschapsraden in de reguliere processen opgenomen. De uitvoering van de NPO-activiteiten en de NPO-besteding wordt als agendapunten in de formele overleggen meegenomen. Er zijn over het algemeen geen structurele veranderingen geweest in de manier waarop medezeggenschap en bestuur met elkaar overleggen als gevolg van het NPO.

3.6 Eerste terugblik landelijke proces en randvoorwaarden bestuursakkoord onderwijs

Met de 32 instellingen waarmee we een eendevallatiegesprek hebben gevoerd, zijn we ook in gesprek gegaan over de ervaringen van de instellingen met het landelijke proces rondom het NPO, het bestuursakkoord en de randvoorwaarden die daarin en daaromheen zijn ingericht. We hebben zowel over het bestuursakkoord onderwijs als het bestuursakkoord onderzoek vragen gesteld. In deze paragraaf zijn de eerste beelden opgenomen over het bestuursakkoord onderwijs. We hebben de betrokkenen gevraagd welke randvoorwaarden voor de instelling behulpzaam waren en welke randvoorwaarden aandachtspunten waren in de praktijk. Gaven de richtlijnen voldoende ruimte om een plan te vormen en uit te voeren passend bij de vraag van studenten en waren er mogelijkheden binnen de organisatie om daarop te acteren? Zo niet, wat waren de beperkingen?

Bij alle drie de sectoren is aangegeven dat het bestuursakkoord inhoudelijk voldoende ruimte gaf om activiteiten te kunnen financieren die nodig waren om studenten goed te kunnen helpen. De richtlijnen en kaders waren inhoudelijk helpend. Het was niet dichtgetimmerd en er was ruimte om te kunnen schuiven en om plannen naderhand te concretiseren en aan te passen. Dit laatste was hard nodig; de vraag van studenten veranderde snel en instellingen kwamen, samen met studenten,

ook steeds tot nieuwe inzichten. De kaders waren kortom ruim genoeg om daarop in te kunnen spelen.

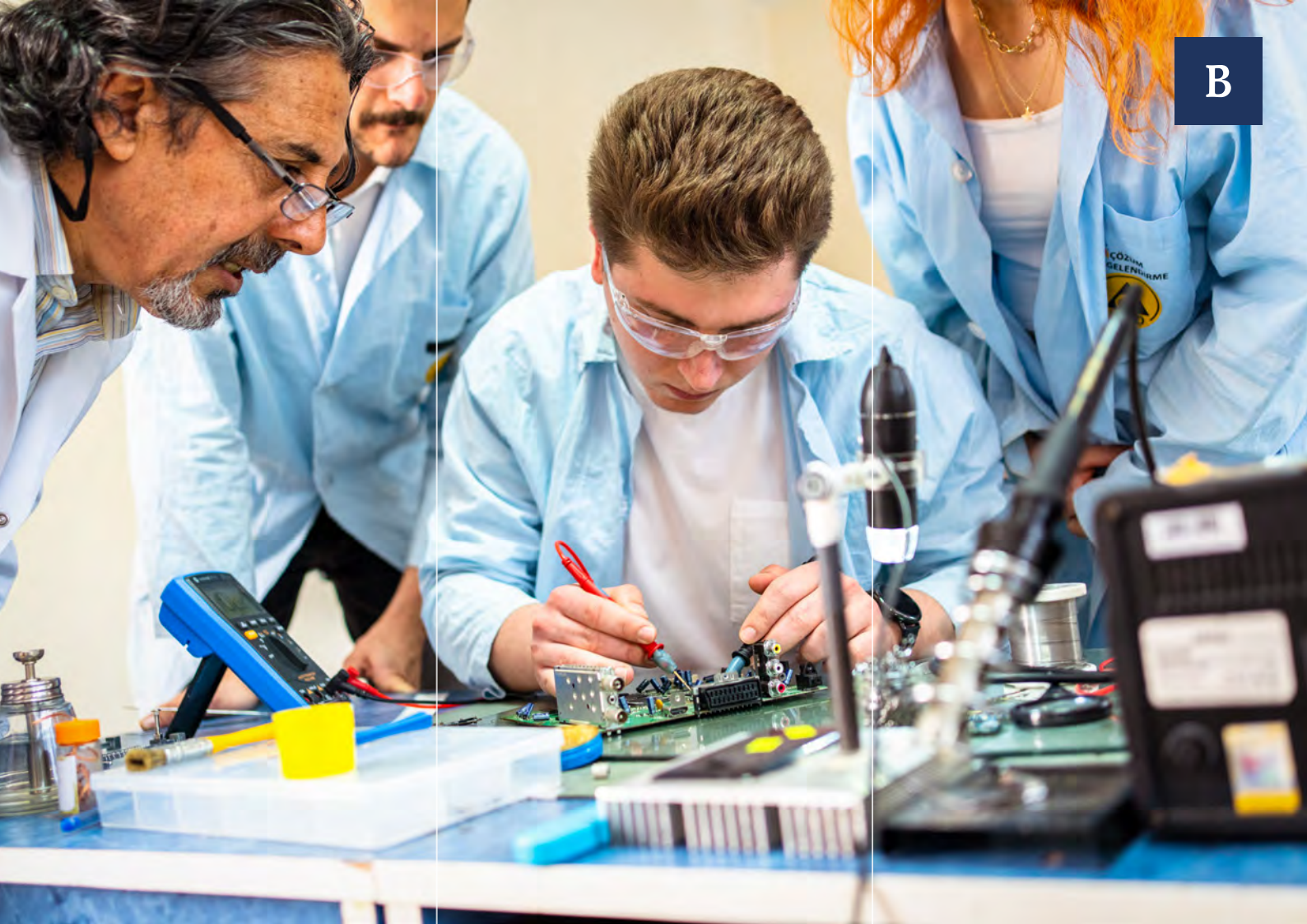
Daarnaast werd aangegeven dat het als heel prettig is ervaren dat er vertrouwen is gegeven aan de instellingen en de professionals om te kunnen doen wat nodig was in de lastige coronaperiode. De middelen zijn op tijd beschikbaar gekomen. Dit heeft de onderwijsteams de mogelijkheid gegeven om direct en met creativiteit zaken op touw te zetten en direct actie te kunnen ondernemen toen het nodig was. Dat heeft de teams een boost gegeven en heeft bijgedragen aan zelfbewustzijn, oplossingsgerichtheid, professionaliteit en innovatiekracht.

De snelle beschikbaarheid van de middelen en de ruimte die de kaders boden, hebben wel tot gevolg gehad dat pas gedurende het programma de daadwerkelijke invulling van de verantwoording vorm kreeg. Dit heeft er bij instellingen toe

geleid dat ze (tussentijds) extra werk hadden bij het inrichten van hun interne monitoring (keuze voor monitoring op studiejaar of kalenderjaar, detailniveau van het administreren van bestedingen, onderscheid maken tussen lopende subsidies en de corona-enveloppe, aanpassingen van het plan omdat dit onder hoge tijdsdruk moest worden geschreven).

De kaders voor de jaarverslaggeving zijn gedurende het proces aangescherpt en de monitoring (waaronder de digitale monitortool) en de gespreksrondes hebben, zeker door het extra bestedingsjaar, toch meer inspanningen vereist dan tevoren gedacht bij het sluiten van het bestuursakkoord. De meeste gesprekspartners gaven daarbij overigens ook aan dat het bij het NPO-programma nog relatief meeviel ten opzichte van andere programma's waar zij ook bij betrokken zijn. De instellingen die we tot nu toe hierover hebben gesproken, geven unaniem aan dat zij deze werkwijze prefereren boven een 'menukaart'-model.

HOOFDSTUK 4

Verduurzaming van activiteiten

4.1 Inleiding

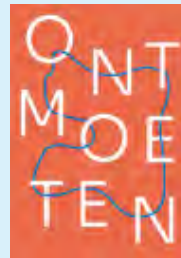
De interventies die door instellingen tijdens de coronaperiode zijn ingezet om studievoortgang en studentenwelzijn te bevorderen, betreffen doorgaans geen compleet nieuwe acties of activiteiten. Veelal borduurt een interventie voort op een ontwikkeling of innovatie die al voor de coronatijd is ingezet en door corona in versnelling is gekomen, of het betreft een (vooral nog) tijdelijke uitbreiding, intensivering of opschaling van wat al bestaat. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het gros van de interventies nauw aansluit bij maatregelen die voortkomen uit kwaliteitsafspraken of, meer algemeen, bij de lopende implementatie van een strategisch plan. De coronasituatie heeft dan (vaak disruptief) in combinatie met de snel beschikbaar gestelde NPO-middelen gezorgd voor een versnelling en een optelsom van kleine en grotere innovaties en veranderingen in het onderwijs.

In de interviews met de veertig instellingen vroegen we onze gesprekspartners welke interventies en activiteiten dusdanig succesvol zijn gebleken in hun effect op de studievoortgang en het studentenwelzijn dat ze worden voortgezet, ook zonder bekostiging van NPO-middelen. Omgekeerd vroegen we ook naar interventies en activiteiten die juist geen vervolg gaan krijgen. In beide gevallen vroegen we waar deze keuzes op zijn en worden gebaseerd. Definitieve keuzes waren overigens vaak nog niet gemaakt. Dit is niet verwonderlijk, gezien de fase waarin de besteding van de middelen verkeerde; de interne evaluatie en terugblik over het geheel, met aansluitend de vooruitblik, moest bij de meeste instellingen nog plaatsvinden. Daarnaast worden keuzes voor verduurzaming vanzelfsprekend integraal en in samenhang met andere financieringsbronnen genomen en in de context van prognoses over de toekomstige financiële situatie van de instelling als geheel. Met andere woorden, verduurzaming van activiteiten wordt ingebed in de meerjarenstrategie van de instelling.

Niettemin gaven de gesprekken ons voldoende houvast om tot onderstaande bevindingen te komen voor de antwoorden op onze vragen over het beëindigen dan wel verduurzamen van activiteiten en interventies. We schetsen die bevindingen overigens niet altijd langs de lijnen van de NPO-thema's. De activiteiten en interventies gericht op studievoortgang enerzijds en studentenwelzijn anderzijds grijpen namelijk op elkaar in. Zo hangt het welzijn van studenten deels af van hoe ze vorderen in hun studie en bevordert het welzijn van studenten omgekeerd de motivatie om stappen te zetten in de studie. Dit betekent niet dat de thema's in het geheel niet los van elkaar kunnen worden gezien en besproken, maar soms

kan het goed zijn om ze juist in samenhang te beschouwen, bijvoorbeeld bij een interventie als 'extra begeleiding'. Voor wat hierna volgt, betekent dit dat we graag rekening houden met de samenhang van interventies en niet te allen tijde vasthouden aan een 'kunstmatige' splitsing tussen thema's.

De Ontmoetingschool – Firda

Al voor de coronacrisis had Firda (toen nog ROC Friese Poort) het plan om zich te ontwikkelen tot ontmoetingschool. Ontmoeten gaat hierin verder dan een gezellig praatje, het draagt bij aan het welzijn en de brede ontwikkeling van studenten en medewerkers. Door de coronacrisis zijn deze twee zaken alleen maar belangrijker geworden.

De onderlinge band en het gevoel onderdeel te zijn van 'iets' verdween, doordat er geen fysiek onderwijs meer georganiseerd kon worden. In het boekje 'Ontmoeten' wordt ingegaan op de verschillende activiteiten die tijdens de coronacrisis zijn georganiseerd voor studenten én docenten. Wat hierin opvalt is dat Firda gedurende de verschillende activiteiten de voortgang doorlopend heeft gemonitord. Bij de activiteiten werd de vinger aan de pols gehouden en werd achteraf aan studenten en docenten gevraagd om te reflecteren op de bijgewoonde activiteiten. Door hier actief op in te zetten konden direct na de gedane activiteiten al lessen getrokken worden voor toekomstige activiteiten. De volgende twee getrokken lessen zijn voorbeelden uit het boekje 'Ontmoeten'. Ten eerste, een activiteit is volgens de studenten aantrekkelijk als deze laagdrempelig is. Zij hebben behoefte aan "een uitje met elkaar, gewoon lekker eten en gezellig bij elkaar komen". Ten tweede, het is belangrijk om na te gaan wat bepaalde woorden bij studenten oproepen. Zo werd de term 'kamp' als onderdeel van de introductieweek als negatief ervaren. Toen studenten later hoorden wat dit kamp in zou houden, stonden zij hier aanzienlijk positiever tegenover. Door het actief monitoren tijdens activiteiten kunnen deze opgedane lessen in de toekomst gebruikt worden voor nieuwe georganiseerde activiteiten.

4.2 Beëindigen van NPO-interventies en -activiteiten

De overwegingen rondom het beëindigen of juist duurzaam voortzetten van met de tijdelijke NPO-middelen bekostigde interventies en activiteiten, zijn met name gebaseerd op de mogelijkheden van de instelling om deze op structurele basis te kunnen financieren. De maatregelen die het minst effectief zijn gebleken of die een te grote financiële last vragen, worden over het algemeen het snelst afgeschaald. Zo wordt er een prioritering aangebracht in de al dan niet door te zetten interventies en activiteiten. Daarnaast wordt een groot deel van

de activiteiten stopgezet, omdat deze simpelweg eindmomenten hadden die inmiddels zijn gepasseerd, of omdat er een eindproduct is opgeleverd waarmee de activiteit is afgerond.

In die overwegingen worden goed de verschuivende behoeften van studenten in acht genomen, die voor het mbo en het hoger onderwijs niet in alle opzichten gelijk zijn, maar wel voor een groot deel overeenkomen. Zo werd in het mbo verhoudingsgewijs veel ingezet op het verkleinen van klassen. Dit is volgens velen een effectieve maatregel gebleken (met name voor het niveau 2-onderwijs) omdat daarmee meer persoonlijke aandacht kon worden gegeven tijdens de lessen. Deze maatregel vergt echter een grote financiële en personele investering en wordt door de meeste instellingen voor de lange termijn niet houdbaar en financieerbaar geacht in de volle breedte. Wel worden kleinere klassen door meerdere mbo-instellingen blijvend ingezet voor het niveau 2-onderwijs, omdat daar onverminderd om wordt gevraagd door studenten en docenten.

Ook de vraag naar faciliteiten als bijlessen en huiswerkklassen is duidelijk afgenomen, en deze worden dan ook door de meeste mbo-instellingen uit de steekproef genoemd als activiteiten die zijn of worden stopgezet. Deze zijn in eerdere fasen nog wel nodig gebleken, maar ze sluiten na corona niet goed meer aan bij de behoeften van studenten. Dit geldt ook voor het bieden van extra herkansingen en extra toetsmomenten die eerder nog nodig waren door de impact vanuit de lockdownperiodes.

Ook in het ho is het duidelijk dat inzet op het inhalen van studieachterstanden en het aanbieden van extra lessen na de coronacrisis minder relevant is geworden. De activiteiten die zijn ingezet om studenten, die studieachterstanden hadden door corona, te helpen om uitstel van diplomering tegen te gaan, zijn en worden nagenoeg allemaal afgeschaald.

Daarnaast is er over het algemeen geen blijvende behoefte aan extra inzet van ICT-ondersteuners of extra middelen voor docenten om bijvoorbeeld kennisclips te maken of op een andere manier de lessen te ondersteunen met digitale middelen. In de coronaperiode en daarna is geïnvesteerd in benodigde apparatuur en de digitale middelen, en daarmee is het eindproduct dan ook opgeleverd. Wel blijft digitalisering van het onderwijs natuurlijk een integraal onderdeel van het onderwijslandschap dat ook zeker verduurzaamd wordt, zoals in hoofdstuk 4.3.3 wordt beschreven.

4.3 Doorzetten van NPO-interventies naar de toekomst

4.3.1 Extra aandacht geven aan studenten

In algemene zin worden veel interventies en activiteiten doorgezet die geschaard kunnen worden onder de noemer van 'extra aandacht geven aan studenten'. Die extra aandacht kan tot uitdrukking komen in blijvend extra begeleiding gericht op de studievoortgang van alle studenten ('iedere student

The Living Room & Personal Support Hub – Erasmus Universiteit Rotterdam

Rondom het thema studentenwelzijn heeft de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) tijdens de lockdowns The Living Room geïntroduceerd voor haar studenten. Dit is een plek op de campus waar alle studenten terecht kunnen om te relaxen, spelletjes te spelen of met andere studenten af te spreken. Het wordt ook wel omschreven als de informele huiskamer op campus, met een gezellige sfeer en comfortabele zitplekken waar studenten tot zichzelf kunnen komen. The Living Room is destijds gestart met een tent op de campus, maar heeft inmiddels een vaste en speciaal ingerichte plek gekregen in een van de nieuwe gebouwen van de EUR. Gekscherend wordt over The Living Room gezegd dat het de énige plek op campus is waar je niet mag studeren.

In het afgelopen jaar heeft The Living Room een additie gekregen in de vorm van de Personal Support Hub. Hier kunnen studenten terecht voor een luisterend oor of voor aanvullende ondersteuning en voor informatie over het support aanbod van de EUR. Ook zijn er inlooppreekuren met welzijnsprofessionals, is er een aanbod van gratis workshops in het kader van persoonlijke ontwikkeling of mentaal welzijn en is er de mogelijkheid voor peer-to-peer contact met de getrainde student hosts. De Personal Support Hub bevindt zich naast The Living Room in een afzonderlijke ruimte om rust en privacy te waarborgen. In de Personal Support Hub kan ook de toeleiding naar meer gespecialiseerde vormen van ondersteuning worden ingezet.

Op donderdag 28 september 2023 heeft er een tragisch schietincident plaatsgevonden in een van de onderwijsgebouwen van het Erasmus MC. Daarbij is een docent van de EUR om het leven gekomen. Door de bestaande structuur in de vorm van zowel The Living Room als de Personal Support Hub kon er direct worden geschakeld om betrokken studenten bij dit incident snel passende ondersteuning te bieden. Er zijn onder andere walk-ins georganiseerd in The Living Room, waarbij studenten met studentpsychologen, de student hosts en elkaar konden praten over hun ervaringen. Hierbij was specifiek aandacht voor rouwverwerking. Indien nodig is er ook ondersteuning in de toeleiding naar externe ondersteuning. De opzet en sfeer van The Living Room en de Personal Support Hub zijn van bijzondere meerwaarde. Het zijn centrale faciliteiten die goed worden gevonden, en er hangt geen schoollokaal sfeer wat meer ruimte laat om het over persoonlijke ervaringen en emoties te spreken.

krijgt vanaf nu een leercoach') of voor specifieke groepen (zoals langstudeerders of kwetsbare groepen), maar ook op de persoonlijke ontwikkeling (zoals een training sociale vaardigheden of een training plannen en organiseren), sociaal-psychische problematiek (door blijvende inzet van psychologen en sociaal werkers), persoonlijke omstandigheden (zoals structurele uitbreiding van het decanaat) en/of de sociale binding (laagdrempelige 'huiskamers', 'pitstops' en 'social hubs').

Ook wordt een aantal activiteiten gericht op (de oriëntatie bij) de start van de opleiding verduurzaamd. Het gaat hierbij dan bijvoorbeeld om een 'onderdompeling' door een tweedaags kamp (tevens gericht op sociale binding), een snuffelperiode of een meer uitgebreid introductieprogramma (meer gericht op persoonlijk en sociaal welbevinden). Daarnaast hoorden we ook over blijvende (fysieke) informatiepunten verspreid over het gebouw, waar studenten laagdrempelig terecht kunnen voor al hun vragen. Ten slotte wordt in sommige gevallen ook een toegenomen aandacht voor het fysieke welzijn genoemd (door 'fit coaches' of 'vitaliteitscoaches') die zal worden voortgezet.

Student Wellbeing Point – Vrije Universiteit Amsterdam

Eind 2020 kwam er naar aanleiding van de Covid pandemie vanuit de studentenraad een voorstel voor een fysiek peer-to-peer welzijn service. Binnen een jaar werd dit uitgewerkt en in het najaar van 2021 opende het Student Wellbeing Point haar deuren als studenteninitiatief: voor studenten door studenten, zonder afspraak, en volledig anoniem. Bij het Student Wellbeing Point helpen getrainde student-werknemers hun medestudenten met welzijnsgerelateerde vragen. In een informele huiskamer setting kunnen studenten een veilige ruimte vinden om even op adem te komen, meer informatie te vinden over andere diensten van de VU (zoals de studentpsychologen), en/of een helpend gesprek te voeren met een kopje thee erbij. Op deze laagdrempelige manier hopen we studenten (preventief) te helpen en te informeren over interne (en externe) evenementen, services en hulpmiddelen. Sinds de opening zijn al meer dan 1000 studenten geholpen en is het project sinds 2023 een vaste service geworden van de Vrije Universiteit Amsterdam. Intern wordt er veel aandacht besteed aan het welzijn van het studententeam zelf, die allen in dienst zijn bij de VU. Naast de digitale en fysieke service die wordt geboden aan studenten ondersteund het Student Wellbeing Point ook andere interne services en initiatieven die bijdragen aan het welzijn van studenten. Zo wordt er jaarlijks meegeholpen bij de Health & Wellbeing Week en worden er andere themaweken en evenementen georganiseerd in co-creatie met studenten en collega's van andere afdelingen. Het Student Wellbeing Point heeft ook een 'Student Wellbeing Roadmap' ontwikkelt met daarop alle interne en externe services en wellbeing boosters met QR codes die studenten kunnen scannen voor meer informatie.

Voor bovengenoemde type extra aandacht geldt dat het vaak wordt genoemd als antwoord op de vraag naar verduurzaming van de NPO-interventies. Voor een groot deel ervan betekent dit structureel extra personele inzet (zie ook paragraaf 4.5), maar ook worden studenten (via peer-to-peercoaching of studentassistenten), al dan niet opgeschaald, voor dergelijke activiteiten blijvend ingezet. Soms beperkt de verduurzaming zich niet tot een uitbreiding van aanstellingen en functionarissen, maar worden ook de tijdens corona veranderde zorgstructuren, randvoorwaarden of organisatievormen verduurzaamd. Bijvoorbeeld door onderdelen van de zorg meer te centraliseren of juist te decentraliseren, de inrichting van een zorgadviesteam de ingevoerde coördinerende rol van een wellbeing officer of het structureel meer inzetten van uren voor docenten om hun begeleidende rol te kunnen vervullen.

Voor veel instellingen is het een vraagstuk hoe ze interventies inzetten op het gebied van studentenwelzijn: 'pamperen' versus studenten begeleiden in het ontwikkelen van zelfstandigheid en stevigheid. Een benaderingswijze die we zijn tegengekomen in nieuwe strategische plannen van instellingen, is om de aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling van de student (immers een wettelijke taak) in de breedte als invalshoek te nemen. Maar ook wordt de al voor corona in gang gezette verandering in de focus van studiesucces naar studentsucces aangegrepen.

Instellingen gaven op dit punt aan dat de coronaperiode ervoor heeft gezorgd dat zij nog veel meer dan voorheen beseffen dat zij een belangrijke functie hebben in het welzijn van studenten. Echt oog hebben voor studenten als persoon zet het gehele onderwijsproces in een ander perspectief. Er wordt door onderwijsteams met andere ogen gekeken naar hetgeen zij aanbieden aan studenten en welke rol de studenten zelf hebben bij hun ontwikkeling. Deze veranderingen zijn misschien niet altijd tastbaar in concrete activiteiten, maar geven wel degelijk een andere richting aan in de visie op onderwijs.

Vanuit de studentenbijeenkomsten die we hebben gehouden in het ho hoorden we terug dat het ook voor studenten zichtbaar en merkbaar is dat er extra werd en wordt ingezet op studentwelzijn en sociale binding. Studenten hebben in de coronaperiode actief bij hun instellingen ingebracht dat dit type ondersteuning sneller en breder beschikbaar moest komen. Zijn zien dat ook terug in meer aandacht van studiebegeleiders, laagdrempelige peer-to-peercoaching die in veel instellingen is opgezet en de extra inzet van studentpsychologen. Dat wordt gewaardeerd en van belang gevonden om te behouden.

Sociale veiligheid - Hogeschool der Kunsten Den Haag

De afgelopen periode is er door HdK sterk ingezet op het verbeteren van sociale veiligheid en welzijnsvraagstukken. Zo zijn het decanaat en het aantal vertrouwenspersonen uitgebreid en is een studentenpsycholoog aangesteld. Hieraan was grote behoefte en dit zal dan ook na corona niet meer worden afgebouwd. Ook studentcoaches besteden aandacht aan studentenwelzijn en sociale veiligheid. Verder is er door HdK extra ingezet op het trainen van gesprekstechnieken. Vooral feedback en kritiek ontvangen ligt gevoelig, omdat studenten veel energie en tijd stoppen in persoonlijke werken. Het is daarom van belang dat er op constructieve wijze feedback aan hen wordt gegeven in een sfeer van rust en vertrouwen. Daarnaast is er extra ingezet op het verder professionaliseren van docenten door middel van intervisiesessies en aandacht voor sociale veiligheid in de BKE-leergang "Artist as a teacher". Deze trajecten wil HdK ook graag behouden in de toekomst. Door via deze wegen te investeren in de sociale veiligheid wil de HdK een veilige en open leeromgeving creëren die de studenten de ruimte biedt zich goed te kunnen ontwikkelen.

Bij sommige instellingen zijn de studentpsychologen erg druk en worden inmiddels afspraken gemaakt over de (inkorting van) wachttijden voor een gesprek, zodat de hulp laagdrempelig kan blijven. De wachttijden voor de ggz zijn lang. Instellingen proberen in de tussentijd toch een oplossing te bieden voor studenten die gespecialiseerde hulp/zorg nodig hebben en daarop moeten wachten. We hoorden een voorbeeld terug van begeleidde gespreksgroepen voor lotgenoten waar studenten met dezelfde hulpvraag elkaar kunnen ondersteunen. Deze bevindingen leidden, net zoals bij de instellingen, ook bij de studenten tot de conclusie dat er meer ingezet zou moeten worden op preventie in de vorm van vergroting van persoonlijke ontwikkeling en mentale weerbaarheid.

4.3.2 Praktijk en arbeidsmarkt

Ook activiteiten en interventies gericht op het opdoen van praktijkervaring lijken in aanmerking te komen voor verduurzaming. Door de beperktere mogelijkheden (veelal tijdens de lockdowns) om dergelijke praktijkervaringen fysiek op te doen in het werkveld zelf, waren de instellingen gedwongen om op zoek te gaan naar alternatieven, bijvoorbeeld via online oplossingen, computersimulaties en/of binnenschoolse praktijksimulaties. Maar ook vroeg deze beperking om flexibiliteit in het programma om stages op een later moment wel te kunnen laten doorgaan. Een aantal van de in dit kader getroffen maatregelen en interventies zullen blijvend zijn. Het aanbod van stageplekken is vergroot doordat er een 'stuwmeer' ontstond van studenten die tegelijkertijd stages moesten inhalen. Dit geldt ook voor het aanbod van (online

en fysieke) gastdocenten vanuit de praktijk en ontwikkelde praktijksimulaties.

De hiervoor genoemde beperkingen gedurende de coronaperiode leverden ook zorgen op over de mogelijke kwetsbaarheid van studenten op de arbeidsmarkt (met name in het mbo). Om die reden kregen de loopbaanoriëntatie tijdens de opleiding, de toeleiding naar de arbeidsmarkt, maar ook de nazorg na het afstuderen veel meer aandacht. Dit is ook zichtbaar in de werkagenda mbo en de verschillende subsidieregelingen voor nazorg in het mbo, waarbij gestimuleerd wordt dat mbo-instellingen jongeren tot 27 jaar begeleiden bij het vinden (en behouden) van werk en/of een vervolgopleiding. Veel van de interventies in dit kader worden dan ook verduurzaamd, onder andere via deze routes. Zo kwamen we structurele formatie-uitbreiding voor 'career services' tegen, begeleiding van afgestudeerden naar de arbeidsmarkt als een blijvende vorm van dienstverlening en behoud van een ingevoerde LOB-activiteitenweek. Mbo-instellingen en ook een aantal hogescholen gaven aan dat de NPO-periode heeft geleid tot meer en effectiever contact met werkgevers en studenten gedurende hun beroepspraktijkvorming/stage. Deze (vaak ook digitale) extra contactmomenten zijn waardevol gebleken en worden veelal verduurzaamd.

Twee belangrijke ontwikkelingen die ook door corona een nadrukkelijke impuls hebben gekregen, zijn digitalisering (zie 4.2.3) en flexibilisering (4.2.4). Digitalisering omdat afstandsonderwijs noodzakelijk bleek om onderwijs te kunnen blijven geven. Flexibilisering door de flexibiliteit die nodig was om het onderwijs aan te passen aan de omstandigheden en om meer rekening te houden met de diversiteit aan wensen en behoeften van studenten. Op beide terreinen zien we een verduurzaming en versnelling die doorgaans als zeer positief worden ervaren. Maar ook hier spelen er dilemma's gericht op het behouden van evenwicht.

4.3.3 Digitalisering

Om met digitalisering te beginnen: het meest in het oog springend is hierbij natuurlijk de inzet van de mogelijkheid om op afstand met elkaar te communiceren door videobellen, met behulp van applicaties als Teams, Zoom en Webex. Een toename in het gebruik hiervan geldt voor nagenoeg elke branche, dus ook voor het mbo en ho. In onze interviews is er geen enkele instelling die aangeeft dat er op medewerkersniveau in dit opzicht niets veranderd is ten opzichte van de situatie voor corona. Medewerkers werken vaker thuis als het werk dat toelaat en in de wetenschap dat een overleg ook online kan, mits de aard van het overleg dat toelaat. Vanzelfsprekend is dit

IRIS Connect – Thomas More Hogeschool

In het kader van ondersteuning en begeleiding op het gebied van stages heeft Thomas More Hogeschool (opleiding tot leraar basisonderwijs) gebruik gemaakt van het online platform 'IRIS Connect'. Studenten van Thomas More Hogeschool bleven zoveel als mogelijk stage lopen op de basisscholen. Het beoordelen en begeleiden van de stages werd lastiger, omdat pabobegeleiders niet meer in de klassen mochten kijken waar de studenten les aan gaven; basisscholen mochten en wilden uiteraard zo min mogelijk mensen van buitenaf ontvangen. IRIS Connect bood hier een oplossing voor. Door het plaatsen van drie camera's in de klas, elk vanuit een andere hoek, kon de pabobegeleider vanaf afstand goed meekijken in de klas en zien wat het handelen van de student voor effect had op de klas. Op deze manier konden studenten op afstand gecoacht, begeleid en beoordeeld worden, waardoor zij geen studievertraging opliepen. Tevens was het blijven uitvoeren van de stages voor de studenten belangrijk omdat veel opdrachten en toetsen op de pabo een praktijkcomponent hebben. Zonder hun stages hadden zij deze opdrachten/toetsen dus ook niet kunnen maken en was er studieachterstand opgetreden. De verbinding die IRIS Connect had met de pabobegeleider werd goed beveiligd. Studenten konden één keer een opname terugkijken, daarna werd deze verwijderd.

Thomas More Hogeschool is nu aan het kijken hoe IRIS Connect gebruikt kan worden in het faciliteren van een mooie verbinding tussen de theorie en praktijk. Naast het opnemen en kunnen terugkijken van de eigen lessen en het op afstand kunnen begeleiden en beoordelen, wordt IRIS Connect ook ingezet om live mee te kijken naar een vakdocent die lesgeeft op de basisschool. Er wordt dan ook gekeken naar verduurzaming van IRIS Connect.

zijn om reizen te voorkomen en als de fysieke afstand groot is. Ook afstemmingsgesprekken voor (het vinden van) stages vinden vaker dan voorheen digitaal plaats. Daarnaast is gebleken dat afstandsonderwijs voor specifieke groepen studenten een uitkomst is gebleken. In het bijzonder worden hierbij langdurig zieke studenten en studenten met een functiebeperking, fysiek of mentaal (zoals studenten met een autismespectrumstoornis), genoemd. Ook voor deze groepen wordt online onderwijs vaker ingezet, bijvoorbeeld in de vorm van 'hybride' onderwijs.

Toch geldt in algemene zin dat fysiek contactonderwijs de norm blijft en dat online onderwijs wordt beschouwd als een terugvaloptie of alleen geschikt voor specifieke situaties en groepen zoals hiervoor genoemd. Wel horen we in de interviews over blijvende innovaties zoals online examinering met GoPro, meer videoclips voor overdragen van kennis en voor instructies, Linked-In-learning (inzet van online modules) en 'flipping the classroom'. De coronaperiode heeft docenten uitgedaagd om meer te doen met blended learning, waarmee de onderwijsvisies en de uitvoering worden verrijkt.

In de studentenbijeenkomsten werd aangegeven dat het per instelling, faculteit, opleiding en per vak verschilt hoe de mix tussen online en fysiek onderwijs wordt ingezet. Zij herkennen het beeld dat fysiek contactonderwijs de norm is gebleven en dat er bij sommige opleidingen juist extra op aanwezigheid wordt gestuurd. Zij zien wel vernieuwingen zoals kennisclips en vlogs (maar kwalificeren deze vormen van onderwijs niet per se als een innovatie). De juiste mix tussen fysiek en online onderwijs is voor een instelling lastig te maken, omdat studenten verschillende voorkeuren hebben. Dat erkennen studenten die we gesproken hebben ook. Op hoofdlijnen zagen

doorgaans gemakkelijker voor functies in de ondersteuning dan voor functies midden in het primaire proces, in het bijzonder docenten en docent-onderzoekers.

Studenten hebben tijdens de coronaperiode ervaren hoe het is om online onderwijs te volgen. Dit leek in eerste instantie voor een deel van de studenten aantrekkelijk (je kunt thuis blijven en soms zelfs in bed/bad liggen), maar na de coronaperiode ontstond al snel de drang om elkaar weer te ontmoeten en werden de beperkingen van online onderwijs ook steeds zichtbaarder, zoals de mindere concentratie en het sneller moe zijn. Toch geldt voor de meeste instellingen dat fysiek onderwijs wel de norm blijft, maar zij niet voor de volle honderd procent teruggaan naar wat voor corona normaal was. Zo zijn er instellingen die niet langer vijf maar vier dagen naar school verplicht stellen. Ook zijn er specifieke momenten in de studie, met name de een-op-een-gesprekken tussen student en docent/begeleider, die veel vaker dan voorheen online plaatsvinden. Dit kan immers voor beide partijen praktisch

Design Academy – DAE Graduation Show

Elk jaar organiseert de Design Academy de Design Academy Eindhoven Graduation Show tijdens de Dutch Design Week. Tijdens deze show presenteren 180 afgestudeerden van de Design Academy hun werk. De show is een van de meest invloedrijke tentoonstellingen op het gebied van werk van nieuwe designers, op internationaal niveau.

Sinds corona worden er tijdens de show steeds meer digitale werken gepresenteerd. Waar vier jaar geleden iedereen nog oude technieken gebruikte, zoals weven of timmeren, maken studenten nu gebruik van studio's waarin nieuwe digitale technieken gebruikt kunnen worden. Zo worden er bijvoorbeeld gameplatforms gebouwd.

Door digitale technieken ruimte te geven in het educatieve programma ontstaat er vernieuwing. Dit komt goed naar voren tijdens de show: studenten presenteren hun digitale projecten.

de studenten meer mogelijkheden om hoorcolleges online te verzorgen en in ieder geval op te nemen, zodat het terug te luisteren is. Heldere centrale richtlijnen bij de instellingen zouden daaraan wat hen betreft bijdragen. Zij vinden het niet wenselijk dat opleidingen en docenten daar verschillend mee omgaan.

4.3.4 Flexibilisering

De coronaperiode deed een fors beroep op de flexibiliteit (en creativiteit) van alle betrokkenen bij het onderwijs, in het bijzonder die van docenten en studenten. De werking die hiervan uit is gegaan, is dat de flexibilisering van het onderwijs, zoals deze al ver voor corona op gang was gekomen, een behoorlijke impuls heeft gekregen. Meerdere gesprekspartners gaven aan dat ze flexibeler zijn geworden als onderwijsinstelling. Zoals een van de gesprekspartners het verwoordde: *'Veel dingen waarvan je van tevoren dacht dat het te ingewikkeld was, blijken nu wel te kunnen'*. Bij een andere instelling werd gezegd dat het hele onderwijs inmiddels volledig gebaseerd is op persoonlijke leerroutes. Weer een andere instelling stelt de 'student journey' centraal in de herontwikkeling van de curricula waarbij het erom draait hoe een samenhangende leerroute voor de student kan worden gecreëerd.

Al deze ontwikkelingen hebben invloed op de visie en ambities van instellingen en in het bijzonder op het onderwijsconcept en de benadering van studenten. En daarmee zijn het belangrijke thema's als het gaat om het doorzetten van activiteiten naar de toekomst van het onderwijs.

De studenten uit het hoger onderwijs die wij spraken, hebben we ook bevraagd over de effecten van de NPO-maatregelen op flexibiliteit en studeerbaarheid van hun opleidingen. Evenals bij digitalisering hoorden we op dit thema terug dat het erg verschilt per opleiding en instelling. Activiteiten die flexibiliteit bevorderen, zoals de 'zachte knip', waardoor studenten die nog niet alle studiepunten hadden behaald in de bachelor toch alvast konden starten met hun masteropleiding, heeft geholpen. Dat geldt ook voor extra tentamenmomenten, zodat studenten sneller door konden studeren. Dit type maatregelen is grotendeels weer teruggedraaid. Soms blijven deze wel in stand voor specifieke groepen, of onder speciale omstandigheden. Met name het (volgens de studenten te veel) sturen op verplichte aanwezigheid en het niet meer kunnen doorstromen als bijvoorbeeld één vak vertraging heeft opgelopen, wordt als onnodig belemmerend ervaren.

4.4 Duurzame inzet personeel

Logischerwijze is het overgrote deel (80-90%) van de NPO-middelen naar personele inzet gegaan, in de vorm van uitbreiding van bestaande contracten en de tijdelijke inhuur van personeel. Bij de aanvang van het NPO was het voor sommige instellingen nog de vraag of de bemensing bij de uitvoering van de plannen zou lukken gezien de krapte op de arbeidsmarkt, maar we kunnen constateren dat dit gedurende de looptijd nauwelijks nog als een dominant knelpunt naar voren is gebracht.

Het wegvallen van de NPO-middelen vraagt een grote aanpassing van instellingen en om heroverwegingen rondom het afscheid nemen dan wel behouden van tijdelijk aangesteld personeel. Daarbij maken de teruglopende studentenaantallen dit voor een deel van de instellingen extra complex, omdat er mogelijk dan niet alleen op het tijdelijke personeel uit de NPO-middelen moet worden afgeschaald, maar ook in de reguliere formatie gekort zou moeten worden. Veel instellingen geven aan dat dit als een dubbele klap wordt ervaren. Daarom wordt goed gekeken naar het behouden van mensen door natuurlijk verloop of bekostiging vanuit extra structurele middelen (via kwaliteitsmiddelen en bestuursakkoorden).

Tijdens de interviews is verder gebleken dat er over het algemeen weinig tot geen volledig nieuwe functies zijn gecreëerd binnen onderwijsinstellingen. Vaker zijn bestaande rollen uitgebreid of functieomschrijvingen aangepast, bijvoorbeeld door het aannemen van gespecialiseerd personeel of het doorschuiven naar gespecialiseerde functies. Er is hierin niet veel veranderd ten opzichte van de vorige meting(en). Zo heerst er, door de incidentele aard van de NPO-middelen, nog steeds erg veel onzekerheid over het omzetten van tijdelijke contracten naar vaste contracten in het docententeam.

Over de NPO-jaren heen hebben instellingen wel kunnen werken aan hun strategisch personeelsbeleid en geven zij aan op die manier beter in te hebben kunnen spelen op de combinatie van tijdelijke inzet door corona en het natuurlijke verloop (dankzij uitstroom en pensioen) in hun organisaties. Zodoende kunnen er voor een deel vaste contracten worden aangeboden aan personeel dat in eerste instantie op tijdelijke basis was aangenomen.

In sommige gevallen is besloten om de personele formatie structureel aan te passen door interne verschuivingen in de begroting. Hierbij is bijvoorbeeld gebruikgemaakt van extra assistenten die docenten ontlasten en die bij goed functioneren kunnen doorstromen naar de functie van docent. Dit heeft

tevens een pool aan potentiële nieuwe docenten gecreëerd. Ook is er vaak sprake van reallocatie van taken, zoals extra SLB of inhuur van ondersteuning, zodat docenten zich meer kunnen richten op het onderwijs zelf. Daarnaast is er ruimschoots geïnvesteerd in het bijscholen van vaardigheden van docenten op het gebied van begeleiding van studenten, met accent op het bredere welzijn van studenten. Verder wordt het inzetten van externe, tijdelijke krachten (zoals zzp'ers) als docenten duidelijk afgeschaald.

Opmerkelijk is dat er op dit gebied weinig verschillen zijn tussen mbo-instellingen en instellingen in het ho wat betreft de aanpak, maar wel tussen grotere en kleinere instellingen. Grotere instellingen geven aan dat de flexibele schil is toegenomen en dat werkzaamheden worden verschoven tussen verschillende functies. Dit komt doordat veel functies invloed op elkaar hebben. Zo nemen studieloopbaanbegeleiders veel werk uit handen van docenten en mentoren, waardoor zij meer tijd en aandacht aan de klas kunnen besteden.

Alle drie de sectoren richten zich nog altijd overwegend op het versterken van het personeel rondom studentenwelzijn. Hierbij zijn extra studentdecanen, studentenpsychologen, studieloopbaanbegeleiders of coaches aangenomen en wordt er alles aan gedaan om dit type personeel te behouden. In het mbo zijn ook vaker sociaal/maatschappelijk werkers of jongerenwerkers in dienst genomen om vraagstukken van studenten op meerdere leefgebieden te kunnen ondersteunen. Daarnaast wordt er extra geïnvesteerd in meer laagdrempelige begeleiding voor en door studenten. Zo wordt er meer ingezet op peer-to-peerbegeleiding en zijn er meer studentbegeleiders of -mentoren aangesteld. Op die manier kunnen de kosten enigszins beperkt blijven, maar blijft er wel structurele aandacht voor het welzijnsvraagstuk binnen instellingen. Het algemene studentenwelzijn is op veel instellingen structureel lager dan voor de coronapandemie en instellingen verwachten hier nog langer de gevolgen van te ondervinden.

HOOFDSTUK 5

Voortgang NPO- middelen voor vertraagd onderzoek

5.1 Inleiding

Niet alleen het onderwijs heeft te maken met uitdagingen als gevolg van de coronacrisis. Hetzelfde geldt voor onderzoekers, bijvoorbeeld doordat zij veldwerk niet konden uitvoeren of vanwege een niet-optimale thuiswerksituatie. Vertragingen vanuit de lockdownperiodes werken ook nu nog door, bijvoorbeeld doordat promovendi die in de coronapandemie zijn gestart, achterlopen op de planning om hun proefschrift tijdig af te ronden. De NPO-middelen maken het mogelijk om onderzoekers in staat te stellen hun onderzoek af te ronden. Dit is in het belang van hun wetenschappelijke carrière, de continuïteit van het onderzoek en de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland. De instellingen zetten deze NPO-middelen in voor salariskosten die in de kalenderjaren 2021 en 2022 werden gemaakt voor onderzoekers en die noodzakelijk zijn voor het kunnen afronden van onderzoek en het blijven geven van onderwijs. Begunstigden zijn onderzoekers met een tijdelijke aanstelling, die werkzaam zijn bij universiteiten, umc's, NWO- en KNAW-instituten en hogescholen, die door coronaomstandigheden vertraging hebben opgelopen in hun onderzoek.

In 2020 zijn onderzoekers alleen geholpen vanuit eigen middelen van de instellingen. Vanaf 2021 zijn daarnaast ook middelen beschikbaar gesteld vanuit het NPO. Kosten die gemaakt worden om onderzoekers te helpen met het inhalen van vertragingen, kunnen gedekt worden vanuit de NPO-middelen. Het gaat hier om integrale kosten, zoals kosten voor contractverlengingen en overige kosten die noodzakelijk zijn voor onderzoekers om hun onderzoek goed te kunnen afronden. Anders dan bij universiteiten hebben onderzoekers bij hogescholen in sommige gevallen wel al een vaste (onderwijs)aanstelling. Zij kunnen worden gefaciliteerd door een langere vrijstelling van onderwijs om hun onderzoek te kunnen afronden.

5.2 Besteding onderzoeksmiddelen NPO

Voor deze vierde voortgangsrapportage baseren we ons op cijfers uit de monitortool die de steekproefinstellingen hebben ingevuld, uit de jaarverslagen over 2022 en de informatie vanuit de umc's (via NFU), KNAW- en NWO-instituten. In de steekproef hebben zeven (van de dertien) hbo-instellingen gebruikgemaakt van de onderzoeksmiddelen uit het NPO. Alle wo-steekproefinstellingen maken gebruik van de NPO-onderzoeksmiddelen.⁸

In het bestuursakkoord onderzoek wordt per instelling aangegeven hoeveel middelen er beschikbaar zijn voor de wo-instellingen. Voor hbo-instellingen is bepaald dat de beschikbare middelen voor het hbo door hogescholen kunnen worden aangevraagd en vervolgens verdeeld worden door Regieorgaan SIA op basis van studentenaantallen. Dus elke hogeschool had recht op een bepaald bedrag op basis van studentenaantallen. Niet alle hogescholen hebben dat geld aangevraagd; in 2022 deden 21 van de 37 hogescholen een aanvraag voor de aan hen toebedeelde middelen, in 2021 betrof dit negentien van de 37 hogescholen.⁹

De tabellen hieronder geven weer in hoeverre de middelen uit het bestuursakkoord onderzoek zijn uitgeput over 2022 en het eerste halfjaar van 2023 op basis van de beschikbare cijfers uit de jaarverslagen en monitortool. We laten twee tabellen zien, een met de realisatie van de instellingen waarvan we data tot 1 juli 2023 hebben en een met de realisatie van alle instellingen op basis van hun jaarverslag 2022.¹⁰ De realisatie van de bestede middelen op 1 juli 2023 is 83%. De hbo-instellingen hebben hun beschikbare middelen al vrijwel volledig besteed. Als je tabel 16 vergelijkt met tabel 17 is te zien dat de instellingen een halfjaar eerder nog minder ver waren in hun besteding, namelijk op twee derde, waarbij het hbo wat voorliep in de besteding ten opzichte van de andere instellingen.

Tabel 16 Uitputting NPO-middelen onderzoek tot 1 juli 2023.

	Ontvangen*	Besteed 2023	Percentage
Hbo (N=11)	€ 2.784.242	€ 2.756.717	99%
Wo (N=6)	€ 34.534.858	€ 25.297.929	73%
NWO (N=9)	€ 4.756.000	€ 4.096.712	86%
KNAW (N=14)	€ 2.728.000	€ 2.318.107	85%
Umc's (N=6)	€ 52.831.186	€ 46.219.773	87%
Totaal	€ 97.634.286	€ 80.689.238	83%

* Ontvangen bedrag voor de betreffende instellingen.

⁹ De staffel voor hogescholen is toegepast op basis van wat de hogescholen hebben aangevraagd. Als een hogeschool minder had aangevraagd dan volgens de staffel beschikbaar was voor die hogeschool, is het aangevraagde bedrag volledig toegekend. Voor hogescholen die meer hebben aangevraagd, is eerst het staffelbedrag toegekend en zijn daarna de overige middelen weer in verhouding van de staffel ingedeeld en toegekend aan de hogescholen naar 'overblijvende' behoefte. Dat is herhaald tot de middelen verdeeld waren.

¹⁰ We rapporteren per tabel over de cijfers van de instellingen waar we gegevens van beschikbaar hebben. Het aantal instellingen dat rapporteert over eigen middelen ligt vaak wat lager, omdat er meerdere instellingen zijn die alleen gebruikmaken van NPO-middelen en niet van eigen middelen. Daarnaast zijn er instellingen die alleen rapporteren over de hoogte van de inzet van eigen middelen en niet het aantal onderzoekers dat daarmee geholpen is. Dit komt bijvoorbeeld voor als er eigen middelen zijn besteed aan extra materialen of het langer openstellen van laboratoria, waarbij het lastig terug te berekenen is wat het aantal onderzoekers is dat daarmee geholpen is. De bedragen van die instellingen zijn niet meegenomen in de berekening van de gemiddelde bedragen per geholpen onderzoeker.

⁸ Van een hbo-instelling, een wo-instelling en twee umc's hebben we niet tijdig de juiste gegevens ontvangen.

Tabel 17 **Uitputting NPO-middelen onderzoek op basis van jaarverslagen 2022.**

	Ontvangen*	Besteed t/m 2022	Percentage
Hbo (N=19)	€ 5.934.302	€ 3.899.204	66%
Wo (N=17)	€ 75.709.334	€ 52.727.398	70%
NWO (N=9)	€ 4.756.000	€ 3.242.859	68%
KNAW (N=14)	€ 2.728.000	€ 1.902.107	70%
Umc's (N=8)	€ 69.190.000	€ 42.786.660	62%
Totaal	€ 158.317.636	€ 104.558.228	66%

* Ontvangen bedrag voor de betreffende instellingen.

In lijn met onze vorige tussenmeting, zien we dat veel bestedingen in 2022 en 2023 zijn ingezet. Een groot deel van de instellingen heeft op het moment van de peildatum of het jaarverslag 2022 nog resterende middelen. Het gaat hier om 65% van de instellingen. 35% heeft dus alle middelen al besteed. Met name de hbo-instellingen hebben vaak het volledige bedrag al besteed, terwijl de universiteiten bijna allemaal nog resterende middelen hebben. Dit zou kunnen liggen aan de manier van distribueren; bij hogescholen kregen onderzoekers met een vast contract vaak verlichting van hun onderwijslast om onderzoekstijd in te kunnen halen, terwijl er bij universiteiten vaak sprake was van aanvraagprocedures voor verlenging bij eventuele verträgen (in de toekomst). Instellingen geven daarover ook aan dat zij middelen al bestemd hebben voor contractverlengingen die in de tweede helft van 2023 en in 2024 nog gaan plaatsvinden. Deze verträgen zijn opgelopen in 2020 en 2021 als gevolg van de coronamaatregelen, maar komen pas tot uiting als financiële gevolgen wanneer de contracten van de betreffende onderzoekers aflopen. Daarom wordt een deel van de middelen voor contractverlengingen pas in 2023 en 2024 besteed.

Gemiddeld werden onderzoekers vanuit het NPO geholpen met een bedrag van € 18.000,- per persoon (afgerond, zie tabel 18). We zien dat dit bedrag hoger is bij de NWO-instituten. Dit kan te maken hebben met het type kosten dat verschilt per type onderzoek, of met het aantal maanden waarmee een contract verlengd wordt. In het hbo worden minder middelen ingezet voor ondersteuning aan onderzoekers, ook is het gemiddelde bedrag per onderzoeker lager. Het beeld over de jaarverslagen 2022 (zie tabel 19) komt overeen met dat vanuit de steekproef.

Tabel 18 **Gemiddeld bedrag per onderzoeker geholpen vanuit NPO-middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten), op basis van de steekproef en aanvullingen van umc's en instituten.**

	Hbo (N=11)	Wo (N=6)	NWO (N=9)	KNAW (N=14)	Umc's (N=6)	Gemiddeld totaal
Tot peildatum 1 juli 2023	€ 13.593	€ 13.667	€ 28.449	€ 15.151	€ 22.590	€ 18.352

Tabel 19 **Gemiddeld bedrag per onderzoeker geholpen vanuit NPO-middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten), op basis van jaarverslagen 2022.**

	Hbo (N=18)	Wo (N=17)	NWO (N=9)	KNAW (N=14)	Umc's (N=8)	Gemiddeld totaal
T/m 2022	€ 12.668	€ 19.565	€ 27.956	€ 13.884	€ 18.799	€ 18.901

In tabel 20 staat het aantal onderzoekers dat geholpen is vanuit NPO-middelen, tot de peildatum. Gebaseerd op de gegevens van de onderzoeksinstituten en de hbo- en wo-instellingen in onze steekproef, zijn er tot en met de peildatum ten minste 4.397 onderzoekers vanuit de NPO-middelen geholpen. Hierbij gaat het om de geholpen onderzoekers bij de steekproefinstellingen. Voor het aantal onderzoekers tot en met 2022 geldt dat er met NPO-middelen 5.532 onderzoekers zijn geholpen (bij alle instellingen).

Bij meerdere instellingen worden dezelfde onderzoekers geholpen vanuit het NPO én vanuit eigen middelen, bijvoorbeeld door middel van een contractverlenging uit het NPO en overheadkosten uit de eigen middelen. Het onderscheid tussen geholpen onderzoekers uit NPO-middelen versus eigen middelen is niet altijd vast te stellen vanuit de cijfers, hier zit soms overlap in. Daarnaast kan het voorkomen dat dezelfde onderzoekers zowel in 2021 als in 2022 en 2023 geholpen worden. Deze overlap is zo min mogelijk meegenomen in de gepresenteerde cijfers; instellingen geven duidelijk aan wanneer er onderzoekers zijn die over meerdere jaren geholpen zijn en tellen ze dan niet dubbel mee. We rapporteren dus over het unieke aantal geholpen onderzoekers over de jaren.

Tabel 20 **Aantal onderzoekers geholpen vanuit NPO-middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten) op basis van de steekproef.**

	Hbo (N=11)	Wo (N=6)	NWO (N=9)	KNAW (N=14)	Umc's (N=6)	Totaal
Tot peildatum 1 juli 2023	203	1.851	144	153	2.046	4.397

Tabel 21 **Aantal onderzoekers geholpen vanuit NPO-middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten), op basis van jaarverslagen.**

	Hbo (N=18)	Wo (N=17)	NWO (N=9)	KNAW (N=14)	Umc's (N=8)	Totaal
T/m 2022	308	2.695	116	137	2.276	5.532

Tabel 24 **Gemiddeld bedrag per onderzoeker geholpen vanuit eigen middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten), op basis van steekproef.**

	Hbo (N=5)	Wo (N=5)	NWO (N=9)	KNAW (N=14)	Umc's (N=4)	Gemiddeld totaal
Tot peildatum 1 juli 2023	€ 7.475	€ 15.775	€ 23.181	€ 15.362	€ 22.994	€ 17.059

5.3 Besteding eigen middelen voor ondersteuning aan onderzoekers

Naast NPO-middelen hebben instellingen ook eigen middelen ingezet om onderzoekers met tijdelijke contracten te helpen hun vertragingen in te lopen, bijvoorbeeld door contracten te verlengen. De bestede bedragen uit eigen middelen tot aan de peildatum staan weergegeven in tabel 22, en op basis van de jaarverslagen in tabel 23.

Tabel 22 **Besteding geholpen onderzoekers met eigen middelen, op basis van de steekproef.**

	Besteed 2023
Hbo (N=6)	€ 1.480.979
Wo (N=5)	€ 9.906.757
NWO (N=9)	€ 2.387.620
KNAW (N=14)	€ 353.333
Umc's (N=5)	€ 14.969.000
Totaal	€ 29.097.689

Tabel 23 **Besteding geholpen onderzoekers met eigen middelen, op basis van jaarverslag 2022.**

	Besteed t/m 2022
Hbo (N=9)	€ 1.446.315
Hbo (N=8)	€ 1.419.538
Wo (N=10)	€ 20.111.831
NWO (N=9)	€ 2.042.060
KNAW (N=14)	€ 271.333
Umc's (N=7)	€ 18.799.000
Totaal	€ 42.670.539

Tabel 25 **Gemiddeld bedrag per onderzoeker geholpen vanuit eigen middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten), op basis van jaarverslagen 2022.**

	Hbo (N=8)	Wo (N=10)	NWO (N=9)	KNAW (N=14)	Umc's (N=6)	Gemiddeld totaal
T/m 2022	€ 6.483	€ 18.070	€ 22.690	€ 15.074	€ 10.505	€ 14.024

In tabellen 26 en 27 staat het aantal onderzoekers vermeld dat geholpen werd met *eigen* middelen vanuit de instellingen tot de peildatum en gebaseerd op de jaarverslagen over 2022. Gebaseerd op de gegevens van de onderzoeksinstituten en de hbo- en wo-instellingen in onze steekproef, zijn er tot en met de peildatum ten minste 1.434 onderzoekers geholpen met eigen middelen. Voor het aantal onderzoekers tot en met 2022 geldt dat er met eigen middelen ten minste ten minste 2.674 onderzoekers zijn geholpen. Vergeleken met het aantal onderzoekers dat vanuit NPO-middelen geholpen werd (tabellen 20 en 21), zien we dat er meer onderzoekers vanuit NPO-middelen worden geholpen dan vanuit eigen middelen.

Tabel 26 **Aantal onderzoekers geholpen vanuit eigen middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten), op basis van de steekproef.**

	Hbo (N=5)	Wo (N=5)	NWO (N=9)	KNAW (N=14)	Umc's (N=5)	Totaal
Tot peildatum 1 juli 2023	179	628	103	23	501	1.434

Tabel 27 **Aantal onderzoekers geholpen vanuit eigen middelen (N staat voor aantal instellingen of instituten), op basis van jaarverslagen.**

	Hbo (N=8)	Wo (N=10)	NWO (N=9)	KNAW (N=14)	Umc's (N=7)	Totaal
T/m 2022	201	1.113	90	18	1.252	2.674

Het gemiddelde bedrag per onderzoeker dat besteed wordt (tabellen 24 en 25) uit eigen middelen ligt over het algemeen lager dan vanuit NPO-middelen.

5.4 Verdeling van middelen naar onderzoekers

Net als in de vorige tussenmeting(en) is er in deze meting een aparte landelijke sessie georganiseerd om informatie op te halen over hoe onderzoekers met tijdelijke contracten zijn geïnformeerd over en geholpen met de NPO-middelen. Tijdens deze sessie waren zeven deelnemers aanwezig: vijf promovendi vanuit universiteiten en twee onderzoekers vanuit het hbo. Een van de promovendi heeft een duale aanstelling bij een universiteit en een NWO-instituut. Naast de sessie heeft er ook een interview plaatsgevonden met een promovendus vanuit een hbo-instelling die niet aanwezig kon zijn tijdens de sessie voor onderzoekers. In totaal gaat het dus om acht respondenten.

In voorbereiding op de sessie hebben we de NPO-contactpersonen van hbo- en wo-instellingen, Promovendi Netwerk Nederland (PNN) en PostdocNL gevraagd om onderzoekers (met een tijdelijk contract) aan te melden die gebruik hebben gemaakt van de NPO-middelen om een contractverlenging aan te vragen. We spraken dus alleen met onderzoekers die geholpen zijn vanuit NPO-middelen en niet met onderzoekers die geen verlenging of een verlenging uit andere middelen hebben ontvangen. Hierdoor kunnen we dus in mindere mate uitspraken doen over de bekendheid met deze middelen en de behoefte aan ondersteuning bij de gehele groep onderzoekers met een tijdelijk contract. Naast deze onderzoekerssessie hebben we de respondenten van de steekproefinstellingen ook tijdens hun interview gevraagd naar de stand van zaken rondom ondersteuning aan onderzoekers. Input hiervoor verkregen we via de vooraf door de instelling ingevulde monitortool.

De manieren waarop onderzoekers zijn geholpen, komen grotendeels overeen met die genoemd in eerdere tussenmetingen. Het gaat in de meeste gevallen om contractverlenging voor onderzoekers met tijdelijke contracten, daarnaast om uitstel van deadlines, coulance ten aanzien van het aantal publicaties en extra tijd om aan onderzoek te besteden. Daarnaast waren er bij enkele instellingen ook mogelijkheden om een thuiswerkvergoeding of materiaal voor thuiswerken, zoals een tweede beeldscherm, aan te vragen.

Bij enkele instellingen waren er naast NPO-middelen ook andere mogelijkheden voor verlenging die vanuit andere middelen werden bekostigd. De deelnemers aan de onderzoekerssessie wisten niet zeker of hun verlenging (enkel) vanuit NPO-middelen is bekostigd. Geen van de deelnemers heeft dit beperkte inzicht in de herkomst van de middelen overigens als

een probleem ervaren. Het hoeft immers voor de onderzoeker niet uit te maken hoe diens verlenging wordt bekostigd.

De instellingen waar de deelnemers van de onderzoekerssessie werkzaam zijn, zijn verschillend omgegaan met de manier van aanvragen van de verlenging bij coronagerelateerde achterstanden. Vrijwel alle deelnemers hebben wel een algemene e-mail ontvangen met de berichtgeving dat verlenging mogelijk was; het verschilde per instelling of deze communicatie centraal of via de faculteit liep. Qua aanvraagproces zien we dat een deel van de instellingen naar het oordeel hun onderzoekers te strakke tijdlijnen hanteerden, waarbij promovendi zes maanden voor het aflopen van hun contract hun aanvraag moesten indienen terwijl in sommige gevallen dan nog niet duidelijk was of er daadwerkelijk uitloop zou zijn. Ook is de gevraagde verantwoording dat het om coronagerelateerde vertraging ging door sommigen als een uitdaging ervaren; het bleek niet in alle gevallen duidelijk te isoleren welke vertraging door corona is opgetreden.

De toekenning van de verlenging liet volgens de deelnemers aan de landelijke sessie soms lang op zich wachten, wat in het bijzonder voor internationale promovendi problematisch bleek – bijvoorbeeld voor het verlengen van hun werkvisum. Ook was het aantal maanden verlenging bij meerdere instellingen gemaximeerd op drie maanden, wat niet in alle gevallen door de deelnemers een redelijke termijn werd gevonden. Een van de promovendi gaf juist aan dat voor haar al een verlenging van negen maanden toegekend is voor 2024. Hier zijn dus geen algemene conclusies aan te verbinden.

Een aantal deelnemers geeft aan dat een meer gerichte of gedifferentieerde benadering beter zou zijn geweest, waarin disciplines met de grootste achterstanden – bijvoorbeeld vanwege het sluiten van de laboratoria – eerder in aanmerking zouden komen voor verlenging. Daarnaast was het niet voor alle deelnemers helder voor hoeveel verlengingen er ruimte was en of er voldoende budget beschikbaar zou zijn voor promovendi die bij de start van de coronaperiode nog aan het begin van hun promotietraject stonden. Dit heeft voor langdurende onzekerheid gezorgd bij deze promovendi.

Tot slot benadrukten de deelnemers aan de sessie hoe belangrijk het is geweest dat er middelen beschikbaar zijn gesteld om hun opgelopen vertragingen (deels) in te lopen. Ze waarderen wat er kon worden gedaan, al gaven drie van de vier universitaire onderzoekers aan dat de tegemoetkoming niet voldoende is om hun achterstanden volledig in te halen. Voor de hbo-onderzoekers bood het juist wel de gewenste en nodige ruimte.

HOOFDSTUK 6

Tot slot

We richten graag een dankwoord aan allen die hebben meegewerkt aan deze vierde tussenmeting van de implementatiemonitor Nationaal Programma Onderwijs (NPO).

Wij danken alle deelnemers aan de door ons georganiseerde interviews en landelijke bijeenkomsten voor de uitvoerige informatie die we mochten ontvangen. We hebben zonder uitzondering goede inhoudelijke en plezierige gesprekken kunnen voeren. Bij een aantal instellingen diepten we de plannen voor het verduurzamen van succesvolle activiteiten uit in het kader van de voortgang van de NPO-activiteiten. Bij een groot aantal andere instellingen hebben we teruggeblikt op de gehele NPO-periode, waardoor we, ondanks de vele gesprekken die Berenschot eerder heeft gevoerd, toch weer nieuwe bespiegelingen en inzichten hebben gekregen.

‘WIJ ZIJN BERENSCHOT, GRONDLEGGER VAN VOORUITGANG’

Wij zien een Nederland dat altijd in ontwikkeling is. Zowel sociaal als organisatorisch verandert er veel. Al meer dan 80 jaar volgen wij deze ontwikkelingen op de voet en werken we aan een vooruitstrevende samenleving. Daarbij staan we voor duurzaam advies en de implementatie hiervan. Altijd gericht op vooruitgang én echt iets kunnen betekenen voor mensen, organisaties en de maatschappij.

Alles wat we doen, is onderzocht, onderbouwd en vanuit meerdere invalshoeken bekeken. In ons advies zijn we hard op de inhoud, maar houden rekening met de menselijke maat. Onze adviseurs doen er alles aan om complexe vraagstukken om te zetten naar praktische oplossingen waar u iets mee kan. Wij geven advies en bieden digitale oplossingen waarbij we ons focussen op:

- Toekomst van werk en organisatie
- Energietransitie
- Toekomst van zorg
- Transformatie van openbaar bestuur

Berenschot Groep B.V.

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht

Postbus 8039, 3503 RA Utrecht

030 2 916 916

www.berenschot.nl